

**Memòria de gestió del
PARC NATURAL DE PENYAGOLOSA
2020**

1. Introducció al Parc Natural de Penyagolosa

1.1 Descripció general del Parc Natural de Penyagolosa

El Parc Natural de Penyagolosa, localitzat entre els termes municipals de Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río, representa una fita geogràfica de primer orde i un referent cultural molt arrelat en la tradició valenciana. Amb les seues 1.094,45 ha, comprèn el Forest d'Utilitat Pública de Sant Joan de Penyagolosa i el seu pic més elevat (1814 m d'altitud) és considerat el sostre de la Comunitat Valenciana per excel·lència, només superat per l'Alt de les Barraques (Cerro Calderón).

En els últims contraforts del Sistema Ibèric i la Serralada Costero-catalana, el massís de Penyagolosa forma part d'un encreuament d'ambients geològics, biològics, culturals i socials. Aquesta terra de transició entre els pobles d'interior i els pobles pròxims a la costa impregna el caràcter dels seus pobladors, acostumats als rigors del clima.

Penyagolosa és el pic senyera per als valencians i també un referent per a l'excursionisme. Les seues cimes, llomes, turons, sendes i inclús penya-segats han format part de les vides de diverses generacions de muntanyencs.

Aquest espai natural compta amb diferents figures de protecció; va ser declarat Parc Natural l'abril de 2006, es va designar com a Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) el maig de 2000 i va ser proposat pel Govern Valencià com a Lloc d'Interés Comunitari (LIC) el juliol de 2001.

Es tracta d'un Parc amb una riquesa faunística i botànica excepcional, destacant les grans rapinyaires com l'àguila reial i la presència de gat salvatge, cabra salvatge i cabirol. És de destacar la presència del roure valencià, teix i interessants formacions de roure reboll.

L'Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d'una zona de menys de 20 ha, en la qual conviuen espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el lletsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

Hi ha multitud de vestigis dels pobles que van habitar i van passar per Penyagolosa; així en la contornada del Parc es localitzen assentaments ibers, restes de calçades romanes, etc.

Menció a part constituïx l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Va ser un antic convent de cenobites i està integrat per un conjunt arquitectònic d'estil neoclàssic del segle XVII, construït sobre unes ruïnes anteriors. Tots els anys se celebren esdeveniments amb centre en el santuari, el més conegut dels quals és l'antiga romeria dels "Pelegrins de les Useres". Altres pelegrinatges dels pobles que rodegen el massís són les de Vistabella del Maestrat, Culla, Xodos i Puertomingalvo.

No menys important és el patrimoni construït vinculat al medi rural tradicional, centrat en els "masos" i edificacions relacionades (pallers, eres, corrals, etc.) el conjunt dels quals posseïx un gran

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

valor històric i cultural. Construccions de pedra seca com a murs i casetes formen part del paisatge habitual d'aquest espai natural i dels seus voltants.

1.2. Normativa

Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana.

Oferix, amb la figura de protecció denominada Parc Natural, una via jurídica idònia per a mantindre la protecció dels valors mediambientals de l'espai natural. Aquesta llei estableix en l'article 31 la necessitat d'elaborar un pla d'ordenació dels recursos naturals amb anterioritat a la declaració d'un Parc Natural.

Decret 49/2006, de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat, pel qual s'aprova el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

Aquest decret constituïx la norma d'ordenació del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'ordenació, la conservació, la regeneració si és el cas, la millora i l'ús sostenible dels recursos naturals i culturals del massís de Penyagolosa.
- L'execució d'una estratègia de desenvolupament sostenible econòmic i social per al massís de Penyagolosa, basada en la conservació i l'ús racional dels recursos naturals i tenint en compte que l'actual paisatge forestal de la zona és, en bona part, el resultat de la intensa gestió forestal desenvolupada durant segles.
- El foment de la col·laboració i el suport mutu entre els organismes de l'Administració Local de la zona i els distints agents socials i econòmics implicats en el Pla. Tot això conforme amb les competències i atribucions de les dites entitats locals i atenent als legítims drets i interessos dels titulars privats dels terrenys, els recursos i les activitats econòmiques.

Extensió: 26.497,7 ha.

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos, Villahermosa del Río, Castillo de Villamalefa i Llucena.

Decret 50/2006 de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat Valenciana de declaració del P.N. de Penyagolosa.

Aquest decret constituïx la norma fundacional del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'objecte i la finalitat de la declaració del Parc Natural de Penyagolosa.
- L'àmbit territorial.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

- El règim de protecció i gestió. L'elaboració i tramitació del Pla Rector d'Ús i Gestió del Parc Natural de Penyagolosa.
- La naturalesa i composició de la Junta Rectora del Parc Natural de Penyagolosa.
- Les funcions del director-conservador del Parc Natural.
- El finançament i el règim d'infraccions.

Extensió: 1.094,45 ha

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río.

1.3. Figures de protecció

Parc Natural:

La Generalitat Valenciana, en exercici de les seues competències en matèria de medi ambient, segons l'article 31.10 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, va promulgar la Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Valenciana. Dita Llei estableix la figura del Parc Natural com especialment indicada per a la protecció d'espais naturals valuosos de forma compatible amb l'ús sostenible dels recursos naturals en els sectors forestal, ramader, cinegètic, agrícola i de serveis, així com amb l'exercici d'una important funció social en l'estudi, l'ensenyament i el gaudi ordenat dels valors ambientals i culturals.

La figura de Parc Natural, és també especialment adequada per a la gestió d'aquells espais naturals que, com en el cas de Penyagolosa, es caracteritzen per uns valors ambientals i paisatgístics que s'han configurat històricament en estreta interacció amb l'activitat humana del medi rural.

Per l'elevat interès geològic, biològic, històric i paisatgístic d'aquest espai natural, el Consell de la Generalitat per mitjà del Decret 50/2006 de 7 d'abril, va declarar el P.N. de Penyagolosa.

Monument Natural:

El Monument Natural del Camí dels Pelegrins de les Useres discorre durant més d'un quilòmetre dins de la delimitació actual del Parc Natural de Penyagolosa i en aproximadament 13,2 quilòmetres dins de l'àmbit d'aplicació del Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

El Camí dels Pelegrins de les Useres és l'itinerari tradicional del pelegrinatge que li dona nom i se celebra tots els anys l'últim divendres del mes d'abril en una ruta d'aproximadament 35 km que acaba en l'Ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Travessa els termes dels municipis de les Useres, Lluçena, Xodos i Vistabella del Maestrat. El Monument Natural està constituït per una àrea d'amortiment d'impactes que consistix en una franja contínua de terreny de 50 metres d'amplària a un i a l'altre costat del camí, mesurats a partir de l'eix central d'aquest en projecció horitzontal i perpendicular a dit eix.

El camí discorre entre terrenys de cultiu, llentiscars i coscollars, carrascars i pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*) en les seues parts més baixes, mentre que en les més altes predominen les pinedes de pinassa (*Pinus nigra*) i roig (*Pinus sylvestris*) esguitats per rouredes (*Quercus faginea*).

El Decret 40/2007, de 13 d'abril, del Consell, va declarar El Camí dels Pelegrins de les Useres com a Monument Natural.

Lloc d'Interès Comunitari:

Per mitjà de la Directiva 92/43/CEE denominada "Directiva d'Hàbitats", els estats membres es comprometen a preservar els hàbitats d'interès comunitari que, estant reconeguts com a Llocs d'Interès Comunitari (LIC), aquests formen part de la Xarxa Natura 2000. El massís de Penyagolosa va ser proposat com a LIC el 10 de juliol de 2000 amb una superfície de 31.921 ha albergant els municipis de Vistabella del Maestrat, Xodos, Lluçena, Castillo de Villamalefa, Villahermosa del Río, Cortes de Arenoso i Zucaina.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Zona d'Espacial Protecció per a les Aus:

Les zones d'Espacial Protecció per a les Aus (ZEPA) són espais que formen part de la Xarxa Natura 2000, designats pels estats membres segons la Directiva 92/43/CEE denominada “d'Hàbitats” i la Directiva d'Aus Silvestres 79/409/CEE. El massís de Penyagolosa és zona ZEPA des del 9 de maig de 2000 i es va ampliar en l'Acord de 5 de juny de 2009, del Consell, d'ampliació de la Xarxa de Zones d'Espacial Protecció per als Ocells (ZEPA) de la Comunitat Valenciana. (DOCV nombre 6031, de 09.06.2009) i Acord de 27 de novembre de 2009, del Consell, de correcció d'errors en els annexos I i II de l'Acord de 5 de juny, del Consell, d'ampliació de la Xarxa de Zones d'Espacial Protecció per als Ocells (ZEPA) de la Comunitat Valenciana. (DOCV nombre 6155 de 30.11.2009)

Engloba als municipis de Castillo de Villamalefa, Cortes de Arenoso, Llucena, Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat, Xodos i Zucaina i comprèn una extensió de 53.227,19ha.

Microreserva de Flora:

L'Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d'una zona d'11,4 ha, en la qual conviuen espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el lletsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex Aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

Per l'Ordre de 19 de setembre de 2003 de la Conselleria de Territori i Habitatge, es va declarar la microreserva de la Picossa amb 4,05ha. al terme de Vistabella del Maestrat. En ella es poden trobar les espècies prioritàries: *Jasione mansanetiana*, i el teix (*Taxus baccata*).

1.4. Personal del Parc Natural de Penyagolosa

En l'exercici de l'any 2020 el Parc Natural disposava del següent personal adscrit:

Un Director-conservador responsable de la gestió tècnica de l'espai natural.

El director-conservador va ser nomenat amb efectes del 15 de juny de 2016. Les funcions del director-conservador són:

Adoptar les decisions relatives a la gestió del Parc Natural que no hagen sigut expressament reservades a altres òrgans, incloses totes aquelles que deriven del PORN del Massís de Penyagolosa i aquelles que s'establisquen en el Pla Rector d'Ús i Gestió que es formule per al Parc.

Ostentar la direcció tècnica i la coordinació del personal assignat al Parc Natural, com també de les instal·lacions i equipaments vinculades a la gestió d'aquest.

Elaborar les propostes de pressupostos i de programes de gestió, com també la proposta de memòria anual d'activitats.

Ostentar la representació ordinària del Parc Natural davant dels col·lectius ciutadans i les entitats públiques i privades rellevants, a l'efecte d'assegurar la participació pública en la gestió de l'espai, com també davant de les instàncies tècniques, científiques i de coordinació i cooperació administrativa que corresponguen.

Emetre els informes exigits per la legislació o els instruments d'ordenació del Parc. Així com els informes que els siguin requerits per la conselleria competent en matèria de medi ambient en aquells procediments promoguts per l'administració o particulars que afecten el Parc Natural.

Equip de divulgació i educació ambiental

Està constituït per dos educadors ambientals, que s'encarreguen de les tasques relacionades amb l'ús públic i la divulgació dels valors del Parc natural, així com l'educació ambiental.

Enfront l'excés de treball que va suposar la Covid-19, aquest equip es va reforçar amb un educador més durant els mesos de juliol i agost.

Equip de conservació i manteniment:

Integrat per un capatàs i tres peons que s'encarreguen dels treballs de conservació de l'espai natural i el manteniment de les infraestructures.

Equip de conservació i manteniment del Monument Natural del Camí dels Pelegrins de les Useres:

Integrat per un capatàs i tres peons que s'encarreguen dels treballs de conservació de l'espai natural i el manteniment de les infraestructures.

1.5. Composició de la Junta Rectora

El conseller competent en matèria de medi ambient, en la seua condició de president nat de la Junta Rectora.

El president de la Junta Rectora, anomenat pel Consell de la Generalitat a proposta del conseller competent en matèria de medi ambient.

El director-conservador del Parc Natural, que actua com a secretari.

Un representant de cada una de les conselleries:

Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori;

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport.

Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Sostenible;

Conselleria de Justícia, Administració Pública, Reformes Democràtiques i Llibertats Públiques;

Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball;

Un representant de l'Agència Valenciana de Turisme.

Un representant de la Diputació Provincial de Castelló.

Un representant per cadascun dels Ajuntaments: Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat i Xodos.

Un representant del grup d'acció local Associació Palancia-Mijares, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant del grup d'acció local Associació per al Desenrotllament Integral dels Ports-Maestrat (PORTMADER), designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Fundació Penyagolosa, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de l'Associació de Veïns d'El Carbo, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Federació d'Associacions de Veïns de la Comunitat Valenciana, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Un representant de l'associació Amics del Penyagolosa, triat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Federació d'Esports de Muntanya i Escalada de la Comunitat Valenciana, triat lliurement per la dita entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de les associacions excursionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat lliurement per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant de la Universitat Jaume I, designat per l'esmentada entitat acadèmica.

Dos representants de les associacions conservacionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant, amb caràcter rotatori biennal, de les societats de caçadors dels municipis del Parc Natural, triat per les dites societats de comú acord entre elles.

Dos representants dels propietaris privats de terrenys en el Parc Natural, amb caràcter rotatori biennal, triat pels mateixos de comú acord entre ells.

Un representant de l'Associació Valenciana d'Agricultors, triat per aquesta entitat.

Un representant de la Unió de Llauradors i Ramaders de la Comunitat Valenciana, designat per aquesta entitat.

Dos representants de les organitzacions sindicals més representatives en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, elegits per aquestes entitats.

2. Objectius:

Dins del marc normatiu i d'ordenació establert en el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa, l'any 2020 el règim de protecció aplicat al Parc natural i les actuacions dutes a terme en ell han perseguit el compliment dels següents objectius generals:

- Protegir i conservar el patrimoni cultural associat als valors ambientals i paisatgístics, amb especial atenció als elements historicoartístics, arquitectònics i etnològics i, en general, a aquells trets, estructures o béns que resulten del poblament humà en els últims segles.
- Corregir i minimitzar els impactes que l'activitat humana ha pogut ocasionar sobre els recursos naturals, paisatgístics i culturals.
- Promoure mesures directes per a la conservació, regeneració, millora, difusió i valoració dels elements i conjunts d'interés natural i cultural.
- Fomentar i coordinar programes d'actuació en matèria d'ús públic i privat dels recursos naturals i culturals, incloent-hi l'estudi, l'aprofitament sostenible, la investigació, l'ensenyança i el gaudi ordenat d'aquests.
- Potenciar i regular l'ús públic del medi, el qual compta amb una notable tradició en el massís de Penyagolosa, sent objecte d'atenció especial la recreació ordenada en la naturalesa, el senderisme, l'escalada clàssica, l'escalada esportiva, les carreres de muntanya i el turisme rural en les seues diverses modalitats.
- Facilitar i fomentar la participació de municipis, propietaris, usuaris i col·lectius socioeconòmics en la gestió de l'espai protegit i en el disseny d'estratègies d'actuació específiques.
- Promoure la coordinació i la concurrència d'iniciatives entre l'administració autonòmica, les corporacions locals i la iniciativa privada en les matèries relatives a la gestió del Parc.
- Suport a la població i corporacions locals en la seua relació amb l'administració i en el seu funcionament en l'exercici d'activitats no pròpies amb la conservació, però si compatibles amb els projectes d'ordenació.

3. Programa de conservació

Aquest programa té com a objectiu mantenir i/o recuperar l'estat de conservació de les espècies, els seus hàbitats i ecosistemes. Un programa en el qual s'impliquen tant l'equip de gestió, com les brigades de manteniment del Parc Natural, del Camí dels Pelegrins i de la Xarxa Natura 2000, assessorats per diferents especialistes tant de la Conselleria com de les universitats valencianes.

A més, responent al criteri de preservar no sols el patrimoni natural, sinó també l'històric i cultural, es fan diferents treballs per a la conservació d'altres elements patrimonials de l'àmbit del parc, com a fonts, construccions de pedra en sec, construccions tradicionals, etc

3.1. Conservació de flora

3.1.1. Censos d'espècies del Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçada (CVEFA)

Els tècnics del Servei de Vida Silvestre i la brigada de la Xarxa Natura 2000 col·laboren en el cens d'espècies del Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçada (CVEFA), en concret en 2020 es van realitzar els de les següents espècies:

Espècie	Municipi	Total exemplars	Catalogació
Búgula de bosc (<i>Ajuga pyramidalis</i>)	Vistabella del Maestrat	1402 rosetes	VU
Pírola (<i>Moneses uniflora</i>)	Vistabella del Maestrat	95 ramets (27 amb flor)	EPE
Orquídia (<i>Dactylorhiza incarnata</i>)	Vistabella del Maestrat	4	VU
Llengua de serp (<i>Ophioglossum vulgatum</i>)	Vistabella del Maestrat	8	EPNC
Nabiu (<i>Vaccinium myrtillus</i>)	Vistabella del Maestrat	16	EPNC

Nota: La taula inclou les dades de la pírola (*Moneses uniflora*), espècie descoberta aquest mateix any en Penyagolosa (veure apartat 3.4.5.) per a la qual ha sigut proposada la seua inclusió en el nou Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçada en la categoria de "en perill" (EPE). Les xifres exposades es refereixen a nombre d'individus, encara que per al nabiu (*Vaccinium myrtillus*) per la seua difícil individualització s'exposa la superfície ocupada en m². Per la mateixa raó en el cas de la búgula de bosc (*Ajuga pyramidalis*) es parla de rosetes i en el de *Moneses uniflora* de ramets, unitats que permeten el seu comptatge però que no tenen per què correspondre's a individus genèticament diferents. Per altra banda, hi ha que tindre en compte que els censos presentats ací no són directament comparables amb els presentats a memòries anteriors o les següents atés que –excepte les espècies catalogades com "en perill" (EPE)– no se censan anualment totes les localitats de cada municipi. Per a les espècies "vulnerables" (VU) o protegides no catalogades" (EPNC) cada localitat se censa cada dos anys, per la qual cosa un any se censa una part de les localitats i a l'any següent l'altra part. D'altra banda en 2020 el confinament a causa de la Covid-19 va impedir la realització del cens algunes espècies, com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), per la qual cosa no disposem de dades poblacionals per a 2020.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.1.2. Tala i poda d'arbres

Amb la finalitat d'evitar conflictes amb la possible caiguda de pins afectats per causes naturals (vent, neu, etc.) en les microrreserves la brigada Xarxa Natura 2000 ha talat, podat, partit i apilat exemplars de pi negre (*Pinus nigra*) i pi roig (*P. sylvestris*). En el cas del Mas del Surdo (Vistabella del Maestrat), la tala s'ha realitzat per a evitar que caigueren sobre la població natural de nabiu (*Vaccinium myrtillus*).

Microreserva	Especie	Motiu	Total
Bnc. de la Pegunta	Pi negre (<i>Pinus nigra</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 48 exemplars
Bnc. de la Pegunta	Pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Afectat per causes naturals	2 exemplars (8 m alt x 20 cm diàmetre) i poda de branques de 7 exemplars
Bnc. de la Pegunta	Cirer de Santa Llúcia (<i>Prunus mahaleb</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 2 exemplars
Bnc. de la Pegunta	Ginebre comú (<i>Juniperus communis</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 8 exemplars
Mas del Surdo	Pi negre (<i>Pinus nigra</i>)	Afectat per causes naturals	5 exemplars (12 m alt x 30 cm diàmetre) caiguts sobre <i>V. myrtillus</i> i poda de branques de 18 exemplars
Mas del Surdo	Pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 21 exemplars
La Picossa	Pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 21 exemplars
La Picossa	Pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 23 exemplars
La Picossa	Carrasca (<i>Quercus ilex</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 24 exemplars
La Picossa	Savina mora (<i>Juniperus phoenicea</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 8 exemplars
La Picossa	Pi negre (<i>Pinus nigra</i>)	Afectat per causes naturals	Poda de branques de 65 exemplars

D'altra banda les brigades del Parc Natural de Penyagolosa i del Camí dels Pelegrins han realitzat unes altres tales per motius diversos, les més significatives han sigut:

Lloc	Espècie	Motiu	Total
Arborètum	Pi negre d'Àustria (<i>Pinus nigra subsp. nigra</i>)	Eliminació de subespècie al·lòctona i creació de prats (millora d'hàbitat)	Tala de 120 exemplars joves

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Camí dels Pelegrins/ GR33 tram Caseta control - Viver de la Pegunta	Pi negre (<i>Pinus nigra subsp. salzamanii</i>) i pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Exemplars morts amb risc de caure sobre la sendera	Tala de 7 exemplars
Junt a l'inici de la pista de la Banyadera i al barranc de la Teixera	Xiprer d'Arizona (<i>Cupressus arizonica</i>)	Eliminació d'espècie al·lòctona. Es van aprofitar per a usar els fustos com a pals de senyalització	Tala de 62 exemplars
Pont de la pista de Sant Joan a l'altura del desviament del Mas de l'Espino	Pi negre (<i>Pinus nigra subsp. salzamanii</i>) i pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	Per indicació de la C.H.J., per a augmentar de la capacitat de desaigüe de la rambla de Sant Joan	Tala de 4 exemplars

3.1.3. Desbrossaments

A més dels desbrossaments associats a l'ús públic de sendes i àrees recreatives que realitzen les brigades del Parc i la del Camí dels Pelegrins (veure apartats 6.1, 6.2, 6.3 i 6.5), la brigada Xarxa Natura 2.000 realitza en alguns punts del Parc i el seu entorn tasques de desbrossament amb l'objectiu concret d'afavorir el creixement d'espècies catalogades de flora, en disminuir la hiperdensitat de l'espècie esbrossada. En 2020 aquests desbrossaments s'han realitzat en els següents llocs:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Espècie	Lloc	Total superfície
Esbarzer (<i>Rubus ulmifolius</i>)	Microreserva de flora del Barranc de la Pegunta (Vistabella)	485 m ²
Esbarzer (<i>Rubus ulmifolius</i>)	Mas del Surdo (Vistabella)	1020 m ²

3.1.4. Revisió de piquetes i cartells en les microrreserves

En 2020 la brigada de la Xarxa Natura 2000 ha revisat les piquetes i cartells col·locats en 2019 i ha canviat o afermat les que es trobaven en mal estat tant en el cas de la microrreserva del barranc de la Pegunta com en la de la Picossa (totes dues en el TM de Vistabella).

3.1.5.- Producció de planta en el viver

La brigada Xarxa Natura 2000, amb la col·laboració puntual de les brigades del Parc i del Camí dels Pelegrins fa treballs de manteniment continuat en el viver de Sant Joan consistents en regs, neteja d'eres, repicat de plàntules de diverses espècies, recollida de llavors d'algunes de les espècies que es cultiven i podes dels arbres que envolten el viver.

En 2020 es va construir i va posar en funcionament un insectari dissenyat per a la cria d'exemplars de la papallona apollo (*Parnassius apollo*) i el treball de la brigada es va centrar fonamentalment en la producció, repicat i plantació d'espècies nutrícies de la papallona, tant en la seua fase larvària com adulta. Així, es van repicar 52 tests de l'all (*Allium sphaerocephalon*) i 41 del card (*Carduus assoi*). Es van plantar 1.366 exemplars d'ungla de gat (*Sedum album*) i 260 de *S. sediforme* en l'insectari i 820 exemplars de *S. album* i 120 de *S. sediforme* en les eres del viver.

3.1.6.-Plantacions

A fi d'estendre la presència del roure reboll (*Quercus pyrenaica*) i d'afavorir la riquesa del sotabosc en la muntanya pública de Sant Joan de Penyagolosa, dins del Parc Natural, durant 2020 les brigades del Parc i del Camí han realitzat les següents actuacions:

- Revisió, reparació i recol·locació de protectors en repoblacions realitzades amb anterioritat en El Rodesnar, Planàs i Foieta Voltada.
- Plantació de 61 plançons d'alzina (*Quercus ilex*), 61 de ginebre (*Juniperus communis*) i 60 d'auró (*Acer granatense*) entre El Planàs i El Rodesnar
- Plantació de 1.800 roures rebolls (*Quercus pyrenaica*) en El Rodesnar.

D'altra banda la brigada Xarxa Natura 2000 va realitzar una plantació de 58 exemplars de clavell de gitana (*Dianthus carthusianorum*) en la zona del Planàs.

3.1.7.- Situació i treballs de sanitat forestal en l'àmbit del PORN de Parc Natural de Penyagolosa

La presa de decisions de gestió en matèria de Sanitat Forestal es fonamenta en la informació recollida durant la campanya de Prospecció Fitosanitària de les muntanyes de la Comunitat Valenciana que tots els anys, i des de 1996, es realitza en la primavera. En ella, els i les Agents Mediambientals realitzen una avaluació de cadascuna de les divisions mínimes d'avaluació o masses considerades. El processament i anàlisi d'aquesta informació contribueix de manera decisiva a la presa de les decisions de gestió dels insectes forestals potencialment nocius, perseguint que les seues poblacions es mantinguen per davall d'un llindar de danys determinat.

L'assignació dels recursos destinats a l'àmbit d'aplicació del PORN del Parc Natural de Penyagolosa la realitza el Servei d'Ordenació i Gestió Forestal en col·laboració amb el personal tècnic dels Serveis Territorials de la Conselleria d'Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica a Castelló. En aquest procés es rep el suport de l'Assistència Tècnica del Servei per a les Prospeccions de Quarantena i l'Estat Fitosanitari dels Forests de la Comunitat Valenciana de VAERSA, que ha comptat amb un tècnic i tres brigades per a la província.

S'exposa un resum de la informació recollida en la Prospecció Fitosanitària de 2020 en l'àmbit del PORN del P.N. de Penyagolosa, que inclou quatre masses dins del Parc Natural -"Sant Joan de Penyagolosa" (CS001M1 i M2), "Penyagolosa" (CS5197M1) i "Sanaüja" (CS5163M1)- i altres 71 situades fora d'aquest. Es presenten a més els treballs realitzats en matèria de Sanitat Forestal.

Els resultats de la Campanya de Prospecció 2020 mostren que la situació fitosanitària quant a grau d'infestació de processionària del pi ha millorat respecte a la campanya anterior, constatant descensos d'afectació fins a nivells mínims (grau 0) en les masses estudiades al Parc Natural i nivells baixos (graus 0 o 1) en la resta de masses estudiades en la zona PORN.

Durant 2020 es van fer treballs amb l'objectiu de disminuir les poblacions de la processionària del pi en unes certes masses. A l'estiu es van col·locar 81 paranys en les masses de Sant Joan de Penyagolosa i d'Alfardell, totes dues a Vistabella del Maestrat. Aquests paranys contenen en el seu interior una càpsula carregada amb feromona sexual sintètica "pityolure", que exerceix una forta atracció sobre els mascles, els quals, una vegada a l'interior del parany, no poden escapar. Amb això es persegueix reduir el nombre de còpules i per tant la reproducció en la població. A més, a la tardor es va realitzar un tractament amb motxilla polvoritzadora i canó nebulitzador en algunes masses de l'àmbit del PORN seleccionades per la seua accessibilitat, per a l'ús públic i per constituir potencial de risc per a la salut pública. Com l'any anterior es va realitzar aquesta actuació al voltant les pistes de la massa forestal de Collado Baix en el terme municipal de Castillo de Villamalefa i en el Camí dels Pelegrins en el seu recorregut per la massa forestal de la Lloma Bernat i Barranc Ferrer a Xodos.

La categoria Perforadors del pi també presenta resultats favorables durant la Campanya de Prospecció Fitosanitària, i d'acord amb l'anterior temporada, totes les masses van ser avaluades amb nivell més baix de "Presència", no produint-se cap baixa en l'arbratge.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

En la categoria Altres insectes, la cita de l'eruga peluda (*Lymantria dispar*) torna a ser la més assenyalada, encara que es mantenen graus de presència baixos per a totes les masses. El nombre de captures anual mitjà comptabilitzades pels paranys de la Demarcació Centre de la “Xarxa Permanent de Mostreig de *Lymantria dispar* a la Província de Castelló”, ha disminuït respecte a l'elevat número comptabilitzat la temporada anterior (1958 en 2019, 650 en 2020), tornant a valors més pròxims a la mitjana dels últims 11 anys.

Quant a Malalties i fisiopaties, cal destacar l'estesa presència del vesc (*Viscum album*), que afecta 2 masses més que en l'anterior temporada, arribant a 63 de les 75 masses prospectades (un 84%) dins de l'àmbit d'aplicació del PORN. Continua sent per tant, aquesta planta hemiparàsita, el principal problema fitosanitari de les masses arbrades del parc natural.

3.2. Conservació de fauna

3.2.1. Evolució de la població d'aus necròfagues en l'àmbit del PORN de Penyagolosa. Cens 2019

Les aus necròfagues o carronyeres són aquelles que s'alimenten essencialment de cadàvers, les quals compleixen un important paper ecològic i sanitari (eliminen de manera ràpida i neta restes en descomposició i eviten la propagació de malalties), però són extremadament sensibles a les alteracions en la piràmide tròfica i particularment a la utilització de tòxics o verins en el medi natural.

De les espècies presents a Espanya, a la Comunitat Valenciana es reproduïxen habitualment el voltor comú (*Gyps fulvus*) i l'aufrany (*Neophron percnopterus*), i s'ha començat un projecte de

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

reintroducció del trençalòs (*Gypaetus barbatus*) a la Tinença de Benifassà. El voltor comú està inclòs en la Directiva d'Aus i en la Llista d'Espècies en Règim de Protecció Especial, i no es considera amenaçada a Espanya. Per contra, l'aufrany sí que ho està, i és una espècie que està classificada com a “Vulnerable” en el Catàleg Valencià de Fauna Amenaçada (Decret 32/2004). La Resolució de 13 de desembre de 2004, de la Direcció General de Gestió del Medi Natural, va aprovar un programa d'actuacions per a la conservació d'ocells necròfags de la Comunitat Valenciana. Aquest programa conté les mesures per a garantir la conservació i recuperació de les espècies indicades, incloent-hi la protecció de colònies, seguiment de poblacions, funcionament de menjadors, investigació i establiment de contactes i mecanisme de participació amb col·lectius interessats o afectats per aquestes espècies.

Com a balanç de resultats d'aquest programa, es mostra a continuació l'evolució de les poblacions de voltor comú, l'única espècie que es reproduïx habitualment en l'àmbit del PORN de Penyagolosa. L'aufrany s'observa en aquest territori en migració encara que també hi ha parelles nidificant no gaire lluny dels seus límits. Quant al trençalòs, en primavera i a la fi de 2020 s'ha constatat la visita a Penyagolosa d'alguns dels exemplars alliberats al Parc Natural de la Tinença de Benifassà.

Voltor comú

Des de fa pocs anys l'espècie torna a reproduir-se a les tres províncies valencianes. La població nidificant de voltor comú a la província de Castelló se censa des de 1990, i n'està encarregat el personal del Centre de Recuperació de Fauna del Forn del Vidre (la Pobla de Benifassà) del seguiment de camp i de la coordinació de la informació.

No obstant això, els darrers anys s'ha passat a realitzar un cens bianual; això unit als problemes de desplaçament per la pandèmia va fer que durant la temporada de 2020 només es realitzà una estimació lleugera basada en 1 sola visita a cada punt de reproducció i no es van obtenir dades d'èxit reproductiu (núm. polls/parella). Aquesta estimació mostra un lleuger descens en l'àmbit provincial que confirma la tendència a la baixa observada des de 2017. No es coneixen les raons d'aquest descens i caldrà investigar si en el cens de 2021 es confirma aquesta tendència.

En el cas de Penyagolosa havíem presentat en les memòries anteriors els resultats del seguiment de la denominada població de Montlleó-Penyagolosa. No obstant això hem realitzat enguany una localització més precisa dels nius d'aquesta espècie que ens ha portat a redefinir les parelles que estrictament poden considerar-se incloses en l'àrea d'aplicació del PORN de Penyagolosa. El número d'aquestes és inferior a les xifres recollides en les memòries anteriors, amb les quals no han de comparar-se per considerar àrees territorials diferents. D'acord amb això l'evolució del nombre de parelles estrictament localitzades dins dels límits del PORN és:

Població	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Montlleó-Penyagolosa	19	32	40	41	43	36	45	48	65	50	22

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Veiem doncs, que en la zona PORN el nombre de parelles nidificants de voltor comú ha anat incrementant-se fins a 2018, en què va aconseguir un màxim de 65 parelles, amb un descens moderat en 2019 i un molt major en 2020. No obstant això el baix nombre de parelles detectades en 2020 pot deure's a les limitacions de cens explicades més amunt. Caldrà esperar al cens de 2021 per a comprovar si s'ha produït realment un descens tan acusat.

3.2.2. Seguiment del cranc de riu ibèric (*Austropotamobius pallipes*)

En 2020, la brigada de la Xarxa Natura 2000 va realitzar al Parc Natural de Penyagolosa i el seu entorn el seguiment del cranc de riu ibèric, als mateixos punts de 2019, amb els resultats següents:

Lloc	Detecció
Pont Romà (Vistabella)	6 adults, 22 juvenils, 4 alevins
Molí de l'Astor (Vistabella)	15 adults, 16 juvenils, 16 alevins
Font dels Molins (Vistabella)	21 adults, 93 juvenils, 45 alevins
Barranc de la Pegunta (Vistabella)	1 adult
Barranc de Montsó (Vistabella)	5 adults, 17 juvenils, 10 alevins
Font del Til·ler (Vistabella)	1 juvenil, 1 aleví

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

S'observa que es manté la presència i reproducció en les diferents poblacions, incloent la de la Pegunta on després de l'absència d'observacions en 2018 es va tornar a detectar en 2019 i 2020. En 2020 no es van realitzar soltes de cranc en l'àmbit PORN del Penyagolosa.

3.2.3. Col·locació i revisió de caixes refugi per a rates penades

A la Comunitat Valenciana estan citades tres espècies de rates penades típicament forestals: la rata penada de bosc (*Barbastella barbastellus*), el nòctul menut (*Nyctalus leisleri*) i la rata penada orelluda septentrional (*Plecotus auritus*). Les dades disponibles (obtingudes quasi íntegrament a partir del control de caixes refugi instal·lades en el Lloc d'Interés Comunitari (LIC) són molt limitades i restringides a uns pocs punts de l'interior de Castelló. Les observacions de rates penades forestals en caixes refugi són d'interés, ja que es tracta d'espècies molt poc conegudes en el nostre territori, a més, la rata penada de bosc és una espècie inclosa en l'annex II de la Directiva 92/43/CEE, del Consell, de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres, per la qual cosa es requereix informació sobre el seguiment de les poblacions i les mesures de conservació aplicades. És important remarcar que les rates penades són components essencials en els ecosistemes forestals i la seua abundància és un indicador de la riquesa faunística d'aquest.

El Parc Natural de Penyagolosa és un dels enclavaments en els quals es col·loquen caixes refugi i se'n fa seguiment de des de fa anys. Es tracta de caixes planes de fusta amb obertura inferior, per on entren les rates penades per al seu descans, hivernada i/o reproducció. La seua ocupació per part de les diferents espècies es comprova visualitzant l'interior des del sòl amb ajuda d'un espill reflector o una llanterna, prenent-se fotografies de les caixes que alberguen exemplars per a la seua correcta identificació.

En 2020 a causa de les restriccions imposades per la Covid-19, únicament es van realitzar visites el 27 de maig i el 16 de novembre. Les espècies trobades van correspondre a: nòctuls menuts (*Nyctalus leisleri*), rates penades orelludes septentrionals (*Plecotus auritus*) i exemplars pertanyents al gènere *Pipistrellus*. Aquests van ser detectats en totes dues dates tant en la Lloma Plana-Teixera com en la Lloma Belart.

Nòctul menut (*Nyctalus leisleri*) anellat en Penyagolosa

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Marcatge d'exemplars:

Com l'any anterior, en la visita de novembre de 2020, aprofitant les revisions de les caixes-refugi, es van capturar i anellar els exemplars de nòctul menut (*Nyctalus leisleri*) i de rata penada orelluda septentrional (*Plecotus auritus*) detectats. D'aquesta manera, aquesta temporada es van anellar 5 individus diferents: 4 rates penades orelludes septentrionals (3 femelles i un mascle adults) i 1 nòctul menut (mascle adult), i es van realitzar 4 controls d'exemplars anellats amb anterioritat (3 nòctuls menuts i 1 rata penada orelluda septentrional, tots mascles adults). Tots els exemplars capturats van ser pesats i se'ls va realitzar un examen extern, comprovant-se el perfecte estat de tots ells.

Aquests marcatges permeten conèixer dades de fidelitat en el territori i refugis, proporcionen informació de longevitat i poden ajudar a realitzar estimes poblacionals. A més, en el cas del nòctul menut resulten també d'interès per a tractar-se d'una espècie migratòria de llarg recorregut.

Rata penada orelluda septentrional (*Plecotus auritus*) anellada en Penyagolosa

3.2.4. Projecte de reintroducció de la papallona apol·lo al Parc Natural de Penyagolosa

La papallona apol·lo (*Parnassius apollo*) és una espècie catalogada com a “vulnerable” en el Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada (Decret 32/2004, de 27 de febrer, del Consell de la Generalitat, i en l'Ordre 6/2013, de 25 de març, de la Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient). Per a aquestes espècies poden establir-se plans de conservació que incloguen l'establiment d'àrees de recuperació, programes de reintroducció, intervencions en les seues poblacions i en l'hàbitat conduents a la millora de les condicions de supervivència de l'espècie al nostre territori.

A la zona mediterrània, la papallona apol·lo presenta poblacions aïllades en altitud, tendents a la reducció d'hàbitat. Algunes de les amenaces sobre aquestes poblacions inclouen el canvi climàtic, els pesticides o l'abandó d'usos tradicionals com ara el pasturatge. A la Comunitat Valenciana, l'espècie ocupa diferents enclavaments al Maestrat castellonenc, serra de Javalambre i els seus contraforts a les comarques dels Serrans i l'Alt Palància. Una de les poblacions més emblemàtiques a la província de Castelló va ser la de Penyagolosa. Aquesta població va ser objecte d'estudi en 2001-2002, i va començar un declivi posteriorment. En 2006 es va detectar l'últim exemplar en vol del qual es té constància i en 2010 la població es va declarar formalment extinta. Des d'aquesta data no s'havia tornat a detectar l'espècie a Penyagolosa.

A fi de recuperar aquesta emblemàtica espècie, en 2018, el parc natural, juntament amb tècnics de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural i en col·laboració amb l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva de la Universitat de València (ICBiBE), va iniciar un projecte de reintroducció en les zones que encara mantenen hàbitats adequats.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

A continuació es resumeixen les actuacions realitzades en aquests primers tres anys del projecte, detallant una mica més les corresponents a 2020:

- Valoració de la qualitat de l'hàbitat: En 2018 es van realitzar mostrejos en diverses zones del Parc, per a estimar l'abundància de plantes nutrícies, les denominades raïm de pastor o de sapo (*Sedum album* i *S. sediforme*), que requereixen les erugues d'aquesta espècie.

- Selecció de l'àrea de reintroducció: Es va triar un paratge de la Muntanya d'Utilitat Pública de Sant Joan de Penyagolosa (Vistabella del Maestrat) per la seua abundància de plantes nutrícies i per presentar altres característiques favorables per a l'espècie.

- Millora de l'hàbitat en l'àrea de reintroducció: Amb la finalitat de millorar les condicions per a l'assentament d'aquesta espècie s'han anat realitzant diverses actuacions de millora de l'hàbitat amb la col·laboració de les brigades de la Xarxa Natura 2000, de les brigades del Parc i de la del Camí dels Pelegrins. En 2018 i en 2019 es va actuar sobre una primera parcel·la, esbrossant gramínies i plantant raïm de pastor. Durant 2020, es va reforçar la plantació de *Sedum album* amb 375 exemplars més i es va treballar en l'adequació i millora d'una segona parcel·la. En aquesta es van tallar alguns pins joves per a afavorir la connectivitat de l'hàbitat i per una altra es van plantar també diverses espècies de plantes nectaríferes per a l'aliment de la papallona adulta: 150 exemplars de card (*Carduus assoi*), 347 exemplars d'escabiosa (*Scabiosa columbaria*) i 96 exemplars d'all silvestre (*Allium sphaerocephalon*).

- Cria i alliberament d'exemplars: A fi d'iniciar la cria de l'espècie i obtindre exemplars per al seu alliberament en el paratge triat en els tres anys de projecte es van capturar femelles adultes de papallona apol·lo en les abundants poblacions situades als parcs eòlics de Vilafranca del Cid (Castelló), sempre comptant amb l'autorització per al maneig de la Direcció General del Medi natural i d'Avaluació Ambiental i la col·laboració de l'empresa RENOMAR S.A. Aquestes papallones van ser mantingudes en captivitat durant alguns dies, període en què van pondre en número variable, sent alliberades posteriorment. Els ous, mantinguts en condicions adequades, van fer eclosió a partir de l'hivern. Les xicotetes erugues es van alimentar amb plantes nutrícies i es van mantindre en caixes especials fins aconseguien una grandària de 20-30 mm (entre abril i maig), moment en què eren alliberades en l'àrea de reintroducció. En 2020 es van alliberar en el medi natural 46 erugues procedents de la posta de l'any anterior.

- Seguiment del vol d'adults: Després d'aquestes soltes es van realitzar transsectes periòdics que van permetre comprovar, ja en 2019, l'èxit de la seua metamorfosi en adults i comptabilitzar les papallones que van volar. Això va suposar la verificació de l'èxit de la primera campanya de cria i alliberament d'exemplars i la tornada d'aquesta espècie al Parc Natural una dècada després de ser declarada extinta. Donats els especials requeriments d'hàbitat d'aquesta espècie relegada als cims més elevats de la C. Valenciana, en 2020 aquests transsectes es van usar a més com a part del programa de seguiment del canvi climàtic a través d'espècies indicadores. Enguany de nou es va tornar a comprovar l'èxit de la metamorfosi, amb 23 albiraments de papallones volant i es va observar el comportament de posta d'ous, en el camp, per part de dues d'elles, la qual cosa fa tindre esperances que en 2021 es pugua comprovar el tancament del cicle biològic de la població reintroduïda.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

- **Construcció d'un insectari:** Com és necessari continuar incorporant exemplars per a fundar una població viable i amb la idea de disminuir la pressió sobre les poblacions-font a Vilafranca, es va decidir mantindre una població d'aquesta espècie en captivitat per a que proporcione els exemplars a alliberar en el camp. Per això a la tardor de 2020 el Parc Natural amb càrrec als pressupostos de la Direcció General del Medi Natural de la Generalitat van impulsar la construcció d'un insectari en el viver forestal de Sant Joan. Construït per l'empresa Inverboima S.L. en col·laboració amb la brigada del Parc que va realitzar la cimentació, aquest recinte de 62 m² s'ha construït amb una tela de malla per evitar l'entrada de depredadors i la fuga de les papallones. En ell s'ha començat a plantar plantes nutrícies per a les larves i es farà el mateix amb espècies nectaríferes per als adults, recreant un mitjà adequat per a la cria en semilibertat de l'espècie.

3.3. Conservació d'hàbitats

3.3.1 Erradicació d'espècies al·lòctones invasores

Seguint les directrius del Decret 213/2009, de 20 de novembre, del Consell, pel qual s'aproven mesures per al control d'espècies exòtiques invasores a la Comunitat Valenciana, la brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa i la brigada de la Xarxa Natura 2000 de la Conselleria desenvolupen de manera periòdica actuacions d'eliminació de plantes al·lòctones invasores en diferents zones del parc natural.

Els objectius estan enfocats a previndre la introducció i proliferació de les espècies al·lòctones invasores, amb l'eliminació d'aquestes, repoblament de les zones tractades amb la vegetació autòctona i restauració dels hàbitats afectats.

Tant la Brigada de Biodiversitat com el personal del Parc Natural de Penyagolosa controlen periòdicament les zones del parc on ja s'ha actuat i si hi ha poblacions emergents, per a detectar nous exemplars o espècies invasores, i ho comuniquen al Servei de Vida Silvestre de la Conselleria.

En 2020, les brigades de la Xarxa Natura 2000, la del Parc Natural i la del Camí dels Pelegrins van fer les tasques d'erradicació de les espècies exòtiques invasores següents:

Especie	Lugar	Cantidad erradicada
Blada (<i>Acer pseudoplatanus</i>)	Bovalar	2 exemplars
Ailant (<i>Ailanthus altissima</i>)	Bovalar	3,2 m ³ de rebrots

Per la seua part les brigades del Parc i la del Camí van talar exemplars d'altres dues espècies al·lòctones al voltant de Sant Joan: 62 exemplars de xiprer d'Arizona (*Cupressus arizonica*) i 120 de pi negre d'Àustria (*Pinus nigra* subesp. *nigra*). Veure detalls en la taula de l'apartat 3.1.2.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.3.2 Restauració de la tova calcària del Carbo

En 2017 es van iniciar els treballs de restauració de la tova calcària del riu Carbo, que alberga una bona representació de l'hàbitat prioritari de la Unió Europea 7220 'Brolladors petrificants amb formació de tova (*Cratoneurion*)', consistents en la neteja de la séquia que proveeix l'antiga bassa del molí amb l'objectiu d'aconseguir que l'aigua desborde per la conducció d'aigua i, d'aquesta manera, recuperar la superfície de la tova que en aquells dies estava seca.

Com en anys anteriors, durant 2020 s'han fet treballs de manteniment de la séquia i dels drenatges. Es van esbrossar 300 m² de diverses espècies de gramínies i d'esbarzers (*Rubus ulmifolius*) i es van reparar trams de les parets de la séquia que havien patit enfonsaments.

3.3.3. Adequació i manteniment d'hàbitats aquàtics

El treball de neteja de les fonts l'han realitzat històricament els habitants de la zona de manera regular. Actualment, a causa del despoblament de les zones rurals, s'han anat abandonant aquests treballs. És a causa d'aquesta falta de manteniment que moltes fonts estan en continu deteriorament, amb el consegüent risc de desaparició de l'hàbitat que creen al seu voltant i dels punts d'aigua per a la fauna.

Des de la declaració del parc, es va prendre la determinació de recuperar i protegir aquests recursos. La brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa i també la brigada de la Xarxa Natura són les que s'ocupen de fer aquesta tasca que tradicionalment feien els habitants de la zona, els quals contribuïen no sols a garantir el manteniment de la qualitat de les aigües i del seu cabal per a ús de les persones, sinó també a conservar els hàbitats de la fauna salvatge, ja que afavorien la protecció del patrimoni rural, cultural i etnològic del nostre entorn.

En 2020 s'han fet treballs de manteniment en diferents basses o punts d'aigua alguns d'ells amb la finalitat d'adequar-les per a la conservació d'amfibis, crancs i mol·luscos d'aigua dolça i altres – normalment a petició dels Ajuntaments- per a mantindre el seu ús pels ramaders, agricultors, excursionistes i visitants en general, intentant-se respectar i mantindre també en aquests casos a la vida aquàtica. Els treballs realitzats es detallen a continuació:

Lloc	Treball realitzat
Bassa de la Font dels Molins	Desbrossament de 390 m ² de diverses espècies de gramínies, poda i triturat (0,5 m ³) de branques d'exemplars de roser <i>Rosa sp</i> i retirada de 0,1 m ³ de residus sòlids al voltant de la bassa.
Bassa del Mas de Celades	Neteja de la canalització de l'aigua, restauració de 4 m ² de mur de maçoneria en pedra seca, retirada de 0,01 m ³ de residus sòlids, poda i triturat de 0,5 m ³ de branques d'om (<i>Ulmus minor</i>) i desbrossament de 20 m ² de diverses espècies de gramínies.
Bassa del Mas de Rosca	Neteja de la canalització de l'aigua, retirada de 0,1 m ³ de residus sòlids, poda i triturat de 6 m ³ de branques de pi negre

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

	<i>P. nigra</i> i roser <i>Rosa sp</i> i desbrossament de 130 m ² de diverses espècies de gramínies.
Basses Planillar I i II	Neteja de la canalització de l'aigua, desbrossament de 100 m ² de diverses espècies de gramínies.
Bassa Corralisa	Neteja de la canalització de l'aigua, poda de branques d'arbres que envolten la bassa.
Bassa Mas d'Alberta	Neteja de la canalització de l'aigua, poda i triturat de 4 m ³ de branques de roser (<i>Rosa sp.</i>) i desbrossament de 100 m ² de diverses espècies de gramínies.
Basses Cambreta I i II	Neteja de la canalització de l'aigua, poda i triturat de 9 m ³ de branques de pi negre (<i>Pinus nigra</i>) i roser (<i>Rosa sp.</i>) i desbrossament de 170 m ² de diverses espècies de gramínies.
Bassa Mas de Boiro	Neteja de la canalització de l'aigua, retirada de 0,1 m ³ de residus sòlids, poda i triturat de 4 m ³ de branques de pi negre (<i>P. nigra</i>), arç blanc (<i>Crataegus monogyna</i>), carrasca (<i>Q. ilex</i>) i roser (<i>Rosa sp.</i>) i desbrossament de 420 m ² de diverses espècies de gramínies.
Basses Canaleta d'Alt y Canaleta Baix	Neteja de la canalització de l'aigua, poda i triturat d'1 m ³ de branques de pi negre (<i>P.nigra</i>), pollancre (<i>Populus nigra</i>) i roser (<i>Rosa sp</i>) i desbrossament de 400 m ² de diverses espècies de gramínies.
Reserva de fauna Pou de l'Astor (Xodos)	Poda de branques d'exemplars de pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>) i el desbrossament de 490 m ² de diverses espècies de gramínies.
Font de la Canaleja	Reparació de la bassa i de l'abeurador de pedra. S'afegeix un gamelló de fusta i s'enllosa l'esplanada de la font. Es tanca la bassa i es col·loquen barreres per a cavalls i vaques.
Font de l'Arxivello	Finalització dels treballs empresos en 2019
Séquia de la Font del Molí de Xodos	Neteja de fang i desbrossament de l'excés de vegetació aconseguint que tornara a circular l'aigua
Font Trobada	Confecció i col·locació de nous gamellons (en substitució dels vells deteriorats)
Font de l'Alforí	Desbrossament del perímetre i neteja de l'abeurador. Reparació de l'abeurador de baix i reparació de la tanca en la bassa
Font del Fontanal	Desbrossament del perímetre i neteja de l'abeurador
Font de Sant Antoni	Desbrossament del perímetre
Font de la Randera	Desbrossament del perímetre
Font Coberta de Sant Joan	Desbrossament del perímetre i neteja de l'abeurador
Abeurador del peiró de Sant Joan	Desbrossament del perímetre i neteja de l'abeurador

3.4. Adquisició i millora del coneiximent

3.4.1 Estació pluviomètrica PHNIA 015 de Sant Joan de Penyagolosa.

L'estació pluviomètrica tipus Hellmann la va instal·lar Nacho Ibáñez el juny del 2015. Des d'aquell moment, es van recollint manualment les lectures pluviomètriques diàries i registrant-les en unes taules.

L'any 2020 va ser, pel que fa a la pluviometria, un any bastant plujós. La precipitació anual va ser superior a la mitjana, amb 1182,8 l/m². Les precipitacions durant la primavera van ser copioses i van caure sobre un sòl ja humit a causa dels 165 l/m² caiguts en forma de neu entre els dies 19 i 22 de gener. El mes de novembre també va portar molta quantitat d'aigua en forma de pluja, arribant a registrar-se 218,9 l/m².

D'altra banda, cal destacar que els mesos més secs de l'any van correspondre, com és habitual al mes de febrer (0,8 l/m²) i estranyament al d'octubre (11,2 l/m²)

Respecte a les temperatures, la mínima absoluta va ser -6,4 °C el dia 27 de desembre i la màxima absoluta amb 33 °C l'1 d'agost. Així, el dia amb ratxes de vent més forts registrats va ser el 2 de març amb ratxes rodant els 90 km/h

Mes	Pluviometria 2020
Gener	181,4 l/m ²
Febrer	0,8 l/m ²
Març	191,2 l/m ²
Abril	350,7 l/m ²
Maig	112,6 l/m ²
Juny	54,1 l/m ²
Juliol	12,8 l/m ²
Agost	10,6 l/m ²
Setembre	22,4 l/m ²
Octubre	11,2 l/m ²
Novembre	218,9 l/m ²
Desembre	16,1 l/m ²
TOTAL	1182,8 l/m²

3.4.2. Xarxa de seguiment de la biodiversitat i del canvi climàtic

Els efectes sobre la biodiversitat són difícils de detectar sense un seguiment constant en el temps de l'abundància i distribució de les espècies d'éssers vius, de la variació de la composició de les comunitats que formen les espècies i de les interaccions que es donen entre elles. És per això que es fa necessari disposar de xarxes de seguiment temporal de la biodiversitat i de les comunitats biològiques que incloguen diferents tipus d'hàbitats.

El Centre d'Investigacions sobre la Desertificació (CIDE) de Montcada, amb finançament de la Fundació Biodiversitat i la col·laboració d'agents mediambientals, personal dels parcs naturals i del Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (CIEF), està desenvolupant el projecte "Xarxa de seguiment de la biodiversitat i del canvi climàtic" en diversos parcs naturals de la Comunitat Valenciana, entre ells Penyagolosa. L'objectiu és establir una xarxa de parcel·les permanents per al seguiment a llarg termini dels canvis de vegetació, de biodiversitat microbiana i de temperatura del sòl en el temps, per a detectar efectes del canvi climàtic en alguns ecosistemes terrestres típics de la Comunitat Valenciana. Amb eixa finalitat es faran mostrejos repetits en una vintena dels hàbitats terrestres d'interès comunitari (UE) que estan presents a la Comunitat Valenciana, cobrint diferents zones climàtiques i geogràfiques. La metodologia d'aquests mostrejos i la localització de les parcel·les escollides pot consultar-se a: <http://agroambient.gva.es/es/web/cief/metodologia>.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

A Penyagolosa, amb la col·laboració de l'equip del Parc, en 2020 s'han seleccionat cinc parcel·les representatives de diferents ambients: pinada de pi pinastre (*Pinus pinaster*), de pi negre (*P. nigra*), de pi roig (*P. sylvestris*), carrascar (*Quercus ilex*) i formacions de ginebres i savines (*Juniperus sp.*). En aquestes s'ha fet el primer mostreig de composició de vegetació i els següents passos seran prendre mostres de sòl per a realitzar anàlisis químiques i microbiològiques i col·locar sensors climàtics per a registre continu de la temperatura del sòl. Més endavant es pretén ampliar els mostrejos a altres éssers vius com ara els invertebrats

El projecte comptarà amb una pàgina web (<http://www.bdb.gva.es/va/xarxa-bioclima>, actualment en fase de preparació), on podran consultar-se els avanços i resultants d'aquest interessant estudi.

3.4.3. Boscos madurs:

En els últims anys els boscos “vells” o “madurs” són objecte de gran interès pel seu valor paisatgístic, la seua importància per a la conservació de la biodiversitat i la seua raresa en la naturalesa ibèrica i europea on la mil·lenària presència humana ha transformat i explotat contínuament el medi forestal.

Els boscos madurs són una etapa essencial en la dinàmica dels ecosistemes forestals, constitueixen un patrimoni molt valuós per la seua extrema escassetat, la seua fragilitat i la impossibilitat de la seua recuperació després de la seua pèrdua o alteració, albergant una fauna i una flora altament especialitzada que és incapaç de trobar refugi en altres hàbitats. Per això el grup de treball sobre boscos del Grup de Conservació d'EUROPARC-Espanya va iniciar en 2013 un projecte per a localitzar, catalogar i conservar els escassos rodals on l'extracció fustera, el carboneig o el pasturatge han sigut reduïts o han cessat fa molt i presenten encara un alt grau de naturalitat, grans arbres d'edat avançada i abundant fusta morta en peu i en el sòl entre altres característiques.

Dins de les línies de treball d'aquest projecte figuren:

- La creació d'una “Xarxa de Boscos de Referència”, integrada pels rodals amb majors valors de naturalitat, que pugui convertir-se en una referència per a l'avaluació de l'estat de conservació dels diferents tipus d'hàbitats forestals.
- L'establiment de parcel·les permanents de seguiment, que permeten millorar el coneixement de l'estructura i funció dels rodals vells.
- El desenvolupament d'una silvicultura dirigida al manteniment dels valors naturals del bosc i la maximització de la naturalitat de les intervencions que s'executen, així com la identificació de les mesures de gestió més adequades per a accelerar la dinàmica dels boscos cap a la maduresa.

Al PN de Penyagolosa i el seu entorn (àrea PORN) en 2018 vàrem proposar una sèrie de parcel·les que compleixen els criteris per a formar part de la citada xarxa, totes elles dins de muntanyes d'utilitat pública (MUP) gestionades per la Generalitat Valenciana. Mitjançant mostreig en camp i sobre la base d'un conjunt d'indicadors quantitius i qualitius, agents mediambientals, tècnics del Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (CIEF), Agents Mediambientals i personal

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

del Parc Natural han caracteritzat i seleccionat els següents rodals durant els dos primers anys del projecte:

- La Pegunta (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra* ssp. *salzmannii*) i pi roig (*P. sylvestris*)
- Barranc obscur (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra* ssp. *salzmannii*)
- El Rodesnar (Vistabella): Rodal de pinastre (*Pinus pinaster*) i de pinassa (*P. nigra* ssp. *salzmannii*)
- La Fontana (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra* ssp. *salzmannii*)

En 2020 s'ha emprés la segona part de l'estudi d'identificació i caracterització dels rodals de referència amb la realització d'identificacions pericials mitjançant transectes i fent una valoració quantitativa. A Penyagolosa l'empresa especialitzada Bioma Forestal S.L., amb la col·laboració d'una tècnica forestal del CIEF i l'equip del Parc Natural han fet una caracterització i avaluació més detallada de dues d'aquestes parcel·les (El Rodesnar i la Pegunta), inventariant els elements més destacats de cadascuna d'elles.

Les fitxes corresponents als diferents rodals es poden veure a: <http://redbosques.creaf.cat/redbosques/herramientas#mapaFase2>

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.4.4. Gat salvatge:

Durant els mesos de juny a setembre de 2020 el Parc Natural de Penyagolosa ha participat en un interessant projecte denominat Seguiment i avaluació de l'estat de conservació del gat salvatge (*Felis silvestris*) a Espanya, coordinat per Bastet Conservation i la Universitat Rey Juan Carlos.

Aquest estudi, basat en un mostreig mitjançant parany fotogràfic en les diferents províncies d'Espanya, pretén contribuir al coneixement de l'estat de conservació d'aquesta espècie protegida de la qual hi ha diversos indicis de declivi.

Seguint la metodologia establida, en Penyagolosa seleccionem una àrea d'unes 2.000 hectàrees a entorn al parc natural, emplaçant –uniformement repartides- dotze trampes fotogràfiques. Cadascun es compon d'una càmera automàtica amb sensor de moviment i un atraient, orina de linx ibèric, de demostrada eficàcia per al gat i altres mamífers carnívors. Cada 15 dies van ser revisades canviant piles, atraient i targeta de fotos.

Els resultats han sigut excel·lents quant a eficàcia del mostreig, havent-se aconseguit confirmar la presència del gat salvatge en aquest espai natural i obtenint a més dades d'altres espècies de fauna generalment difícilment detectables per altres mètodes. Addicionalment s'han obtingut imatges de fauna que serviran per a activitats d'educació ambiental, informació a visitants i promoció del parc.

Després d'uns 90 dies en el camp cada parany fotogràfic i un total de 942 jornades efectives de parany, s'han obtingut més d'11.000 fotografies i vídeos de fauna incloent mamífers, ocells, rèptils i insectes. Únicament considerant els mamífers s'han aconseguit 1.767 captures fotogràfiques d'un total de 15 espècies el que permet tindre una idea bastant bona de la composició de la comunitat de mamífers terrestres del parc i informació sobre la distribució i abundància de cada espècie. Cal aclarir que es considera una captura fotogràfica com cada vegada que un animal o grup d'animals visita un parany -independentment del nombre de fotografies que s'obtinguen- el que és indicatiu de la seua freqüència, ús del medi i abundància.

En la següent taula es resumeix els resultats obtinguts per a cada espècie de mamífer. El percentatge de paranys positius (amb captures de l'espècie) parla del seu major o menor distribució en l'àrea, en tant que el nombre de captures pot relacionar-se amb la seua abundància:

Resúm captures fotogràfiques de gat salvatge i altres mamífers					
	Gat salvatge	Gat domèstic	Rabosa	Fagina	Teixó
% trampes positives	50,00	8,33	83,33	83,33	66,67
Total Capt.	14	12	143	69	29
	Geneta	Mostela	Ratolí boscà	Rata cellarda	Musaranya comuna
% trampes positives	8,33	25,00	100,00	8,33	8,33
Total Capt.	1	5	1108	9	27

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

	Esquirol	Llebre ibèrica	Porc senglar	Cabirol	Cabra salvatge
% trampes positives	50,00	16,67	83,33	75,00	41,67
Total Capt.	29	16	46	69	103

A pesar que l'atraient no era destinat a ells, les tres espècies de mamífers ungulats presents al parc han sigut detectades. De forma més generalitzada el senglar (*Sus scrofa*), la cabra salvatge (*Capra pyrenaica*) bastant lligada a enclavaments abruptes i amb penyes i el cabirol (*Capreolus capreolus*) en general en zones boscoses de relleu més suau. També han aparegut mamífers mitjans com la llebre ibèrica (*Lepus granatensis*) –molt puntual- o l'esquirol (*Sciurus vulgaris*) –més estesa- i sobretot micromamífers, amb dominància absoluta del ratolí boscà (*Apodemus sylvaticus*) que amb diferència és l'espècie més abundant en els hàbitats mostrejats i probablement la presa principal del gat salvatge i altres carnívors.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Entre els mamífers carnívors s'han detectat les 6 espècies silvestres de les quals es posseïen dades prèvies, únicament la llúdria (*Lutra lutra*) que només visita la zona a través del riu Carbo no ha sigut detectada. D'entre ells la rabosa (*Vulpes vulpes*), seguit de la fagina (*Martes foina*) i el teixó (*Meles meles*) són els més estesos i abundants, la xicoteta mostela (*Mustela nivalis*) sembla relativament freqüent malgrat la seua escassa descobribilitat mitjançant parany fotogràfic, mentre que la geneta (*Genetta genetta*) es revela com clarament escassa en un entorn en general massa elevat i fred per a aquesta espècie.

La presència del gat salvatge ha sigut confirmada amb seguretat per primera vegada al voltant del parc, on sembla mostrar una distribució a taques. Així s'ha detectat en sis de les estacions de parany, que caracteritzades per ser zones de roureda, carrascar i pinada pròximes a àrees de pasturatge i penyes, se situen tant al nord com al sud del pic. El nombre de captures fotogràfiques relativament alt i els -com a mínim- sis individus identificats, apunten a una densitat elevada respecte a altres zones mostrejades a la Comunitat Valenciana i resta d'Espanya. Per contra la presència de gats domèstics, que pot ser un problema per al gat salvatge a causa de la transmissió de malalties o la possibilitat d'hibridació, sembla limitada, amb una sola estació positiva pròxima a una masia habitada.

3.4.4. Descobriment de la pírola (*Moneses uniflora*) a Penyagolosa:

El 27 de maig d'enguany, el naturalista local José Manuel Gracia va descobrir la presència de la pírola d'una sola flor (*Moneses uniflora*) en un barranc del massís de Penyagolosa. Aquesta important troballa va ser comunicada immediatament al Servei de Vida Silvestre i en una visita conjunta posterior va ser corroborat per experts botànics, sent publicat en una revista científica especialitzada (Flora Montiberica núm. 79). En aquesta publicació es basa aquesta ressenya.

Pròpia d'àrees temperades i subàrtiques de l'hemisferi nord, aquesta xicoteta planta de la família Pyrolaceae no havia sigut trobada fins ara a la Comunitat Valenciana, perquè la seua distribució ibèrica es reduïa als Pirineus i a una localitat dels Ports de Tortosa i Besseit, on es considera escassa o rara. Aquest descobriment torna a evidenciar l'importantíssim valor ecològic i l'interés biogeogràfic del Parc Natural com a refugi de flora eurosiberiana i boreal en territori valencià. Així la pírola se suma al llistat d'altres espècies summament escasses a la regió mediterrània que també són presents en aquest massís com ocorre amb la lliri de neu (*Galanthus nivalis*), la búgula de bosc (*Ajuga pyramidalis*), el nabiu (*Vaccinium myrtillus*) o la cua de cavall (*Equisetum hyemale*) entre altres diverses espècies.

La xicoteta població de pírola trobada en Penyagolosa es troba en una zona de prats entollats o "molleres" en el si d'una pinada de pi silvestre (*Pinus sylvestris*) i encara que es troba en un aparent bon estat reproductor i vegetatiu, no arriben a 30 els exemplars trobats que ocupen una superfície de tot just 22 m² el que constitueix un elevat factor de risc per a la seua supervivència. Els botànics proposen la catalogació d'aquesta espècie com "en perill crític" en l'àmbit de la C. Valenciana a la qual caldrà oferir especial atenció en la seua protecció.

4. Pla de vigilància d'incendis forestals

A més dels mitjans de les diferents conselleries, Diputació, corporacions locals i organismes estatals, participen en el Pla de Vigilància Preventiva a la Comunitat Valenciana, en funció dels diferents períodes de l'any i els diferents períodes d'alerta meteorològica, els mitjans assignats en la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa que durant la campanya del 2020 van ser:

4.1 Mitjans de vigilància mòbil

Els mitjans mòbils assignats en la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa durant la campanya del 2020 van ser els següents:

Unitats de prevenció d'incendis forestals. Funcions: informació de l'ús del foc als usuaris i vigilància del territori. Unitats C201, C309 y C204

Brigades rurals d'emergència. Funcions: Vigilància i extinció d'incendis forestals.

Dues brigades durant tot l'any situades als termes municipals de Vistabella del Maestrat i Villahermosa del Río.

4.2 Mitjans de vigilància fixos:

Observatoris. Funcions: detecció d'incendis i servir d'enllaç en la xarxa de comunicacions.

Lloma Bernat (Xodos): Durant tot l'any

Pic de Penyagolosa (Xodos): des del 18 de març fins al 15 de novembre de cada any.

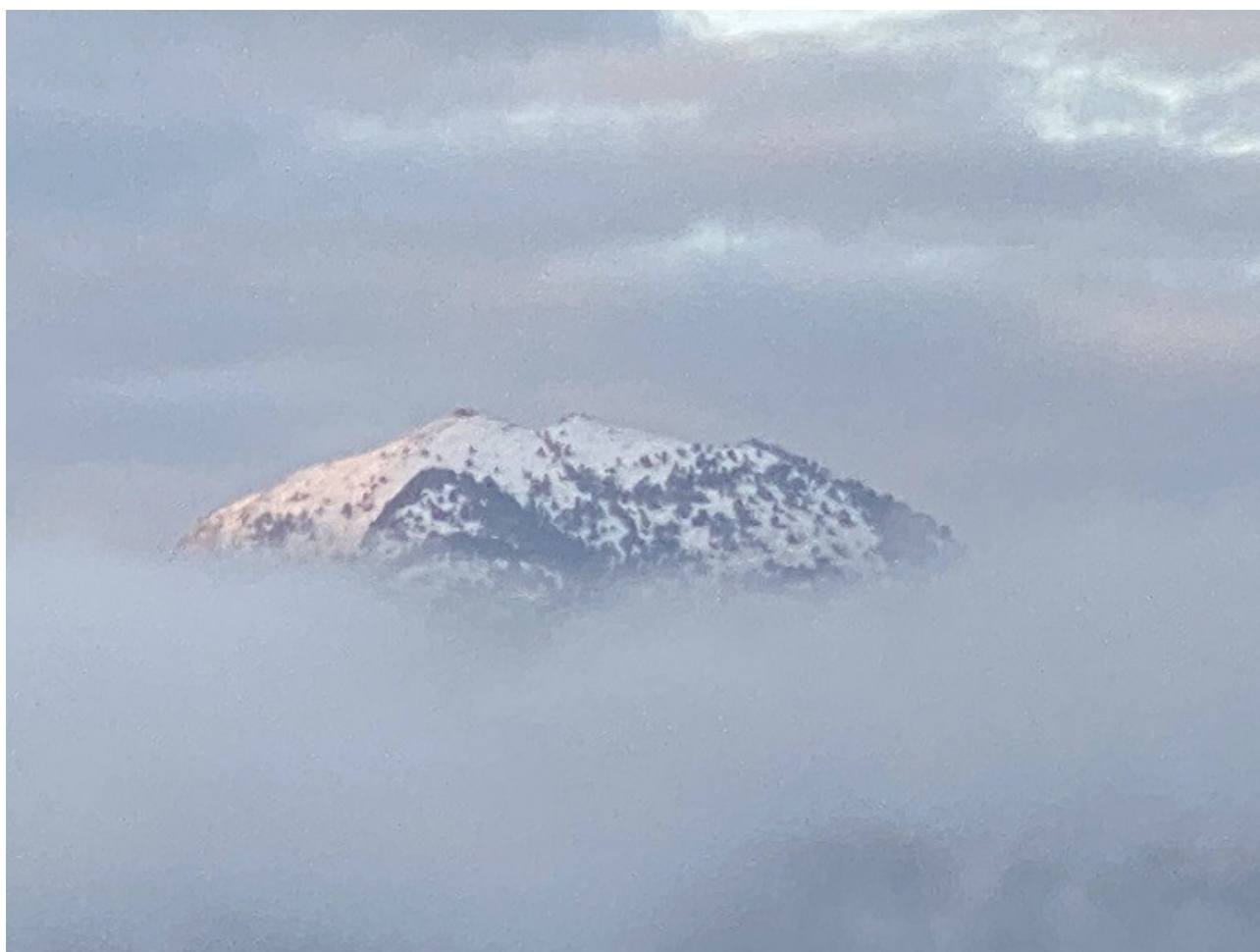
4.3 Incendis forestals en la zona del Pla de Prevenció del massís de Penyagolosa en 2020

Durant l'any 2020 s'han produït els següents incendis a l'àmbit del PORN:

Data	Lloc	Superfície	Causa
16 de juny	Llucena del Cid (Mas de Llorens)	0,004ha	raig
12 de juliol	Vistabella del Mestrat (la Devesa)	0,0005ha	raig
12 de juliol	Benafigos (Serradetes)	0,01ha	raig

4.4 Millora d'instal·lacions al Parc Natural de Penyagolosa

Durant l'any 2020, en l'espai protegit, s'han fet treballs de reparació i manteniment de l'observatori del cim de Penyagolosa i tres depòsits anti-incendis. Els treballs s'emmarquen en dues obres diferents, realitzades durant els anys 2019-2020 i 2020-2021.

5. Programa de comunicació i divulgació

Amb aquest programa el Parc Natural de Penyagolosa pretén oferir una informació comprensible, objectiva i actualitzada de l'espai natural amb l'objectiu de promoure accions sostenibles i actituds respectuoses amb el medi.

5.1 Activitats de promoció i divulgació

En aquest apartat s'exposen les diferents activitats oferides pel parc per a la promoció, divulgació i gaudi dels valors ambientals i culturals del Parc Natural de Penyagolosa.

Aquestes activitats s'han vist minvades durant aquest any 2020 a causa de la pandèmia mundial del Covid 19 i de les mesures imposades per al seu control.

Ajuda a millorar els boscos de Penyagolosa! "Els boscos valencians, aliats davant l'emergència climàtica"

9 de febrer de 2020

Per a celebrar el dia de l'arbre vam fer una plantació de bellotes de roure reboll i alzina amb la finalitat de contribuir a recuperar els antics boscos de fagàcies de l'entorn de Penyagolosa. El roure reboll (*Quercus pyrenaica*) és una espècie molt escassa a la Comunitat Valenciana, on queden només 3 boscos relictos de xicoteta grandària; per la seua part la carrasca (*Quercus rotundifolia*) encara que molt més estesa va ser molt afectada en la franja mediterrània pel carboneig de segles anteriors. Encara que són espècies molt resistents tenen una escassa capacitat de recuperació una vegada desaparegudes, doncs les seues llavors al contrari que les de pins o aurons, són pesades i no es propaguen pel vent. Amb aquesta activitat vam pretendre imitar a la naturalesa que se serveix d'alguns ocells i rosegadors per a ajudar a dispersar les bellotes. La plantació de bellotes té el gran avantatge enfront de la plantació d'arbres que la seua arrel es desenvolupa íntegra el que fa als futurs arbres molt més resistents.

La participació va estar oberta a tots els públics, únicament es demanava portar una "eina" (bastava una cullera) per a obrir els xicotets clots que es requerien per a plantar les bellotes.

Participants: 14

Papallones i libèl·lules de Penyagolosa: Aprén i gaudeix de la biodiversitat multicolor de les "fades" i les "nimfes" de Penyagolosa

26 de juliol de 2020

Pel seu bon estat de conservació i el seu fresc clima, els prats, els boscos i les tolles de Penyagolosa constitueixen el privilegiat hàbitat d'una gran diversitat d'invertebrats, destacant per la seua bellesa i colorit les papallones i les libèl·lules.

Eixe dia vam fer una passejada al voltant de l'Ermitori de Sant Joan per a observar i fotografiar algunes de les boniques, rares i interessants espècies de papallones i libèl·lules que es troben en Penyagolosa i el seu entorn aprenent sobre la seua identificació, forma de vida i curiositats.

Participants: 21

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Penyagolosa a la fresca

Tal com s'ha anat realitzant en els darrers anys, durant els mesos més calorosos d'estiu i per a les persones que ens visiten durant aquesta època de l'any, realitzarem una sèrie d'activitats d'interpretació del patrimoni diverses vesprades entre setmana. Les activitats consten de passejos per la natura en els quals aprofitem el capvespre i la seua baixada de temperatures per a conèixer els xicotets secrets que guarda Penyagolosa.

Així, les rutes realitzades al llarg del mes d'agost van ser les següents:

*4 d'agost de 2020: **el barranc de la Pregunta***

Participants: 23

*11 d'agost de 2020: **el Rebollar***

Participants: 24

*25 d'agost de 2020: **la font de l'Espino***

Participants: 14

*27 d'agost de 2020: **el Rebollar***

Participants: 22

Plantes comestibles, medicinals i verinoses de Penyagolosa

20 de setembre de 2020

En els nostres passejos pel camp moltes vegades ens haurà cridat l'atenció la presència de fruits silvestres de colors brillants i ens haurèm preguntat si es podrien menjar o serien verinosos. Altres vegades els aromes que desprenen moltes plantes mediterrànies ens hauran evocat el seu ús com a condiment o fins i tot com a remei medicinal tradicional. De manera amena però rigorosa, al llarg d'un passeig pels voltants de Sant Joan de Penyagolosa, es va explicar com reconèixer i usar -o evitar- algunes de les espècies de plantes comestibles, medicinals o verinoses presents al Parc Natural i el seu entorn. Consells generals i precaucions, usos gastronòmics i medicinals, curiositats, etc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Participants: 25

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Els ocells de Penyagolosa

11 d'octubre de 2020

Xarrada i ruta ornitològica.

Després de l'estiu en Penyagolosa, comença un frenètic tràfec d'ocells que venen i van en els seus viatges migratoris a zones més càlides o des d'àrees més fredes. En pocs dies la població d'ocells canvia entre individus que marxen i els nous que trien Penyagolosa com a lloc per a passar l'hivern.

Aprofitant el Dia internacional dels Ocells migradors, prepararem una activitat que va començar amb una xicoteta xarrada introductòria sobre les principals espècies que podem observar al parc natural i després vam recórrer boscos, sots i zones obertes, per a descobrir, identificar cada espècie i observar diferents comportaments relacionats amb la reproducció, la cerca d'aliment o el marcatge del territori.

Participants: 23

Els fantasmes del bosc

24 de febrer de 2020

Xarrada i ruta per a descobrir els secrets dels animals del bosc a través dels seus senyals.

Passejant pel bosc veiem els grans arbres, precioses flors silvestres i algun insecte o sargantana,...a tot estirar arribem a sentir els ocellets cantant, però,... on estan els senglars, cabirols, raboses, gats servals, teixons i altres animals que els llibres i documentals diuen que habiten a les nostres muntanyes? Molts són nocturns i tan esquius que semblen fantasmes. No obstant això podem detectar la seua presència i descobrir els seus secrets a través de les pistes que ens deixen i amb l'ajuda de tècniques com el parament fotogràfic.

Després d'una xicoteta xarrada d'introducció i mostrar una col·lecció de diferents tipus de senyals de la fauna local, realitzarem un recorregut pels voltants de Sant Joan per a investigar la fauna que amaga la gran muntanya. Vam aprendre a fer de detectius pel camp per a detectar, reconèixer i interpretar les petjades, els caus, les restes de menjar i altres indicis que assenyalen la presència i el comportament de la fauna del Parc Natural de Penyagolosa.

Participants: 24

Gaudeix de la natura cuidant-la

15 de novembre de 2020

Formem part de la natura, però la vida urbana, l'estrés que arrosseguem i el consumisme en el qual estem immersos ens indueix moltes vegades a acostar-nos a ella d'una forma invasiva, provocant un impacte negatiu que no desitgem i que a vegades ni advertim.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

En aquesta activitat vam proposar una ruta tranquil·la pel bell paratge de la Pegunta, en la qual a més de descobrir la seua extraordinària biodiversitat, repararem en els impactes que es produeixen en aquesta ruta tan transitada pels visitants del Parc. La idea era reflexionar i posar en comú problemes i solucions, aprenent a endinsar-nos en la natura de manera que es compatibilitze la nostra presència i la seua conservació.

Participants: 23

Gaudeix de la tardor en Penyagolosa

22 de novembre de 2020

Després del sec estiu en les nostres terres, una vegada més, arriben les pluges per a alleujament del bosc i els seus habitants, tot reverdeix com en una segona primavera, fent brotar alguns tímids bolets, mentre comencen a desprendre's les fulles esgrogueïdes dels arbres caducifolis.

Va ser el moment perfecte per a la realització d'aquesta ruta guiada pel màgic bosc de la Pegunta i els bells paisatges de la llima Belart i el barranc de l'Antona, descobrint la flora i fauna d'aquests paratges.

Participants: 18

Dia internacional de les muntanyes, entre la muntanya i el pla

12 de desembre de 2020

Al desembre celebrarem el dia internacional de les muntanyes sota el lema “La biodiversitat a les muntanyes”. Per a això des de Vistabella del Maestrat, vam fer una ruta circular en la qual vam tindre l'oportunitat de donar a conèixer diferents tipus d'hàbitats naturals i d'observar i aprendre sobre algunes de les espècies de plantes i animals que allí es troben.

Des de Vistabella del Maestrat, eixirem per la ruta del Pinet cap al Collet dels Solanes, des d'on continuarem cap a Els Morros de la Carmeleta, cridaners promontoris rocosos utilitzats per àguiles i cabres salvatges des d'on s'albira al lluny el mític Penyagolosa. Seguint l'antic camí de Sant Joan que circula elevat sobre la vall del Riu Molinet i passant sota el Tossalet arribem al Mas del Collet, amb ús ramader fins fa ben poc i ens dirigim pel Portellàs cap al Mas de Mançaneres, una altra masia representant d'una forma de vida autosuficient i adaptada a les dures condicions de la muntanya que per desgràcia està a punt de desaparèixer. En aquest punt vam descendir al Pla, una extensa planura que cultivada de cereals, patates i carrasques tofoneres-ofereix un marcat contrast

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

entre les muntanyes que l'envolten. Des d'allí tornarem cap al poble a través de la sendera de Gran Recorregut GR7.

Participants: 15

5.2 Aparició en mitjans de comunicació

Des del Parc Natural de Penyagolosa s'utilitzen els mitjans de comunicació com una eina de difusió per a informar sobre l'actualitat de l'espai natural. Algunes de les activitats, jornades i altres actuacions dutes a terme des del parc natural han sigut notícia durant l'any 2020 a través dels mitjans de comunicació tant escrits com audiovisuals.

El Parc Natural de Penyagolosa va aparèixer en els següents reportatges:

Plantació de roure reboll (*Quercus pyrenaica*) en el programa "Terra Viva" d'ÀPunt el 12 de febrer.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Projecte del gat muntés (*Felis sylvestris*) en el programa “Terra Viva” d’ÀPunt el 27 de novembre.

5.3 Pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa

<http://www.parquesnaturales.gva.es/ca/web/pn-penyagolosa>

Durant tot l'any es treballa en el manteniment i actualització de la pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa, a través de la qual els ciutadans poden informar-se d'una manera clara i senzilla sobre les característiques i activitats del nostre espai natural. En aquestes visites a la web, els usuaris s'interessen per les activitats programades que s'anuncien en el tauler d'anuncis de la web, per la història del parc natural o per la seua flora i fauna, però sens dubte l'enllaç que continua sent més visitat és el que correspon al punt: “Planeja la teua visita”. Això ens indica que la major part dels usuaris de la nostra web són visitants del parc que demanden informació actualitzada de l'espai natural per a organitzar la seua eixida a Penyagolosa, conèixer els accessos al parc, les seues rutes i senderes, l'horari d'atenció al públic en el centre d'interpretació i informació relacionada amb les àrees recreatives. En 2020, va haver-hi un total de 62.469 de visites a la web del parc, amb un 67,3% de nous visitants respecte al 32,7% de persones que havien visitat la web amb anterioritat. Els períodes amb major nombre de visites corresponen a les vacances d'estiu (juliol i agost) i durant la tardor marcada principalment per èpoques amb menys restriccions a la mobilitat pel pla de lluita contra el Covid-19

El portal web també posa a la disposició de l'usuari un canal on poder realitzar consultes respecte a algun tema concret o dubte en referència a l'espai natural. A través de l'enllaç “bústia de consultes” els usuaris durant aquest any 2020 han realitzat diferents preguntes en referència als equipaments, zones d'acampada, les rutes, activitats guiades oferides des del parc natural i els permisos per al vol de drons. Des de l'oficina tècnica es gestiona la recepció de les consultes generades en la bústia i aquestes són contestades en la major brevetat possible.

L'any 2020, 271 persones van estar subscrites a la llista de distribució del parc, a través de la qual rebien puntualment informació de les activitats programades.

5.4 Publicacions

El Gegant

En 2020 continuem amb la publicació quadrimestral del butlletí El Gegant, una important eina d'educació ambiental amb la finalitat de donar a conèixer el patrimoni natural i cultural present al parc i les labors que es realitzen des d'ací per a la seua protecció i conservació.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Els tres butlletins de 2020 es poden trobar i descarregar des de la web del parc. En ells es van tractar els següents temes:

- PENYAGOLOSA, PERSPECTIVA I SIGNIFICAT: De Jesús Bernat Agut
- NOTÍCIES DE LA NATURA: De gener a desembre 2020
- LA FITXA: LA BÍVIA: La temuda desconeguda
- LES MASIES: De Miguel Chiarri
- LA FITXA: EL VOLTOR COMÚ, un aliat sanitari
- EL MANTENIMENT DEL PARC: Els treballs de la brigada de gener a desembre
- EL GAT SERVAL: un sigil·lós habitant del bosc
- EDUCACIÓ AMBIENTAL: Activitats al parc de gener a desembre 2020

5.5 Programa d'educació ambiental

El programa d'educació ambiental que es duu a terme des del Parc Natural de Penyagolosa pretén, a través dels seus projectes i activitats dirigits tant als centres escolars com al públic en general, fomentar la responsabilitat de la població en relació amb el medi, utilitzant com a eina l'educació ambiental. Conèixer, comprendre, prendre consciència i actuar, és la dinàmica que es pretén dur a terme amb aquest programa, ja que a través de l'educació ambiental promovem una nova relació de la població amb el seu entorn més pròxim.

Educació ambiental per als centres educatius: Visites escolars al Parc Natural de Penyagolosa

Curs 2020

Com cada curs escolar el Parc Natural de Penyagolosa posa en marxa el projecte d'educació ambiental dirigit als centres educatius. Durant part del curs escolar s'ha dut a terme aquest projecte en el mateix espai natural, on s'estableix un contacte directe entre els alumnes i el paisatge de Penyagolosa, el qual desperta un gran interès entre els més joves que ens visiten. Amb l'inici del curs escolar els educadors ambientals del parc, encarregats de dissenyar el projecte d'educació ambiental, van contactar amb els centres educatius, posant l'accent principalment en els de l'àmbit del parc natural i van difondre també a través de la web les activitats programades. Durant l'any 2020 únicament un total de 66 alumnes van participar en el projecte d'educació ambiental, de tres

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

diferents centres educatius i de diferents nivells formatius. La raó d'aquest brusc descens en el nombre de participants es deu a la cancel·lació de les visites per part dels centres educatius a causa de les restriccions imposades per al control de la pandèmia.

Entre les activitats realitzades amb els centres educatius destaca la realització d'excursions guiades a diferents punts d'interés del parc.

Centre	Localitat	Alumnes	Nivell	Data
IES Vilafranca	Vilafranca	22	Segon cicle	12 de novembre 2020
CIP, FP Cheste ECA	Cheste	15	Mòdul de Medi Natural	17 de desembre 2020
IES Botànic Cavanilles	Vall d'Uixó	34	Primer cicle	12 de Març 2020

CRA del Penyagolosa - Aulari de Vistabella

De gener a desembre de 2020

Durant el curs 2019-2020 continuarem treballant amb el CRA de Penyagolosa i amb l'aulari de Vistabella en particular, en la formació dels seus alumnes. Concretament, en aquest any participarem amb les següents activitats:

- Països, cultures i reducció de residus: El 18 de novembre, els educadors del parc, férem una xarrada sobre les diferències dels residus en diverses cultures i la seua gestió en diferents parts del planeta.

Participants: 16

- Dia de l'Arbre a Atzeneta del Maestrat: El dia 31 de gener es va celebrar el dia de l'Arbre al Castell d'Atzeneta. L'activitat va ser coordinada per l'Ajuntament d'Atzeneta en col·laboració amb el CRA del Penyagolosa, La Diputació de Castelló, la Conselleria d'Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica (Parc Natural de Penyagolosa i Direcció Territorial). Un educador del Parc va organitzar l'activitat d'educació ambiental relacionada amb els arbres de Penyagolosa per al Cicle d'Infantil. Després de l'activitat es va realitzar la plantació de nombrosos exemplars d'arbres autòctons.

Participants: 130

5.6 Programa d'interpretació del patrimoni

El Parc Natural de Penyagolosa amb el programa d'interpretació del patrimoni pretén transmetre al visitant d'una manera amena, clara i entretinguda els valors naturals i culturals, però també utilitzant la interpretació com un mitjà de gestió per a promoure un comportament d'acord amb la conservació de l'espai natural.

Visites guiades al centre d'interpretació “La Casa Forestal”

Tot l'any 2020

Durant aquest any les visites guiades al centre han quedat anul·lades a causa de la pandèmia per Covid-19

5.7 Programa d'atenció al públic en general

Com ve realitzant-se des de la inauguració del Centre d'Interpretació, el parc manté obert el centre setmanalment per a informar físicament, via telefònica o en línia als visitants que acudeixen a la recerca d'informació. Durant l'any 2020 es van atendre en el centre 4.462 persones en horari de 9:30h a 14h de dimarts a diumenge. Oferint informació específica de rutes, allotjaments i normativa del parc.

Cal ressenyar que el Centre d'interpretació va quedar tancat al públic des del 15 de març fins al 21 de juny durant el període de confinament a causa de l'estat d'alarma per la Covid-19. Després d'aquest tancament, es tornà a tancar en altres dues ocasions a causa de diversos brots de la malaltia sorgits en la pròxima població de Vistabella del Maestrat.

6. Programa de gestió i ordenació de l'ús públic

Durant l'any 2020 s'han desenvolupat les actuacions següents destinades a l'ordenació de l'ús públic en l'àmbit del parc Natural.

6.1. Ordenació i adequació de l'Arborètum

El 2 de juliol de 2016 es va inaugurar l'Arborètum del Parc Natural, fruit del treball coordinat entre el parc Natural, el CIEF i el Servei de Vida Silvestre, de tal forma que l'Arborètum és hui una representació dels diferents tipus de vegetació del Penyagolosa, està dotat d'una sèrie de panells temàtics que expliquen els diferents tipus de vegetació i les espècies més representatives, i té un gran valor educatiu i de gaudi pels visitants, ja que s'ha creat pensant tant per a l'ús didàctic com per a l'ús recreatiu de les persones que s'acosten fins al centre d'interpretació, de tal forma que constitueix el nexa entre l'ermitori de Sant Joan i la casa forestal.

Durant 2020, la brigada de manteniment del parc es va encarregar que a les diferents espècies botàniques –molt desenvolupades respecte a quan van ser plantades- no els faltara la quantitat d'aigua necessària per a sobreviure, reforçant-se els treballs de reg i birbat.

A més de cuidar les espècies plantades, la brigada del parc també s'ha encarregat del manteniment de la passarel·la i sòcols de fusta, dels murs de pedra seca, així com de les basses on habiten diverses espècies d'invertebrats aquàtics i d'amfibis i rèptils, recol·locant pedres caigudes i en algun cas fixant-les amb morter.

El desbrossament dels prats d'herbàcies espontànies en les quals creixen els arbres i arbustos plantats es realitza de manera seqüencial, perquè siga el més respectuós possible amb la floració de les plantes silvestres i amb els insectes (especialment papallones) que hi troben refugi i aliment. Aquests formen part de la biodiversitat d'aquest lloc i constitueixen un important recurs educatiu i d'atracció de visitants.

Així durant la primavera i l'estiu únicament realitzen xicotets desbrossaments i/o birbats manuals entorn dels escocells i en les vores de la passarel·la. El mes d'agost (passada la floració i seques la major part de les espècies herbàcies), abans de la festivitat de Sant Joan Baptista es completa el desbrossament de l'arborètum, encara que es deixen sectors de 'no intervenció' com a refugi de flora i xicoteta fauna.

Precisament per a afavorir aquesta flora i fauna silvestre pròpia de pasturatges, en 2020 es van tallar la major part dels pins negres 'austríacs' (*Pinus nigra*, subesp. *nigra*), subespècie al·lòctona que fruit d'una repoblació anterior creix en els dos bancals situats al costat de la vora nord de l'arborètum, darrere de l'hotel d'insectes. L'objectiu és que en aqueixes antigues taules de cultiu es desenvolupen prats naturals, un hàbitat en regressió al parc degut a l'augment de la massa forestal.

6.2. Entorn del centre de visitants, de l'ermitori de Sant Joan i de les àrees recreatives

Paral·lelament als treballs realitzats en l'Arborètum, s'han realitzat actuacions al voltant del centre d'interpretació i de l'ermitori. Les actuacions realitzades es poden resumir de la manera següent:

- Manteniment i repintat amb oli de llinosa de la passarel·la, tanques i cartells de fusta, així com de l'observatori d'ocells.
- Apilament de llenya per a la caldera del Centre d'Interpretació.
- Eliminació de la vegetació morta.
- Recollida de residus i enderrocs.
- Neteja dels abeuradors de la Creu de Sant Joan i font Coberta
- Neteja i ompliment amb aigua a l'abeurador del corral del barranc Obscur per a permetre que hi abeurara la fauna silvestre durant els mesos estivals.
- Desbrossament seqüencial de la vegetació herbàcia i ruderal entorn de l'ermitori, amb actuacions més freqüents en el perímetre de les edificacions i en les vespres de les processons. Es va deixar l'àrea del barranc sense desbrossament com a zona de refugi de la flora i fauna silvestre (vegeu apartat anterior).
- Desbrossament en l'àrea de la font de l'Espino, previ a la romeria de Vistabella.

6.3. Reparació de la senda d'accés al cim i altres itineraris i pistes

La brigada de treballs del parc, amb la col·laboració puntual de la del camí dels Pelegrins, ha procedit igual que anys anteriors al manteniment, reparació i neteja de diferents sendes i pistes del PN de Penyagolosa i del seu entorn.

D'una banda, s'han fet labors de neteja i condicionament de la senda que dóna accés al cim de Penyagolosa. Aquesta senda suporta un intens ús per part dels excursionistes, sobretot en època de Setmana Santa i estival, i es troba per això molt deteriorada, amb alt nivell d'erosió en alguns trams. Els treballs realitzats han consistit en la reparació de desguassos, escalons i empedrats, el tancament de dreceres i en la retirada de branques i pedres. A més es van retirar enderrocs i es va netejar el refugi que hi ha en la pujada al cim.

D'altra banda s'han repassat les sendes dels diferents itineraris del parc i s'han fet reparacions menors en les pistes del seu àmbit. Com en altres anys es van arreglar desperfectes i es van

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

emplenar amb formigó els clots existents en la pista de l'Alforí a Sant Joan, esbossant-se els marges el mes d'agost. A més, es van netejar les cunetes, i es van refer els cavallons i desguassos en la pista del Rodesnar i es va arreglar la passarel·la del GR7 sobre el riu Carbó a l'altura del molí Joaquim a Villahermosa del Río.

De manera complementària la Brigada Xarxa Natura 2.000 ha realitzat labors periòdiques de neteja, manteniment o adequació de sendes d'accés a les microreserves de flora en general i de les sendes ecoeducatives que es consideren aptes per al desenvolupament d'activitats d'educació ambiental, amb la finalitat de mostrar les espècies més interessants i els hàbitats on creixen. Així tant en la microrreserva del barranc de la Pegunta com en la de la Picossa (totes dues al terme municipal de Vistabella) es van condicionar els trams de les sendes que les recorren, realitzant desbrossaments dels marges de la senda, arranament de clots, col·locació d'escalons, retirada de pedres o branques, etc. En la senda del barranc de la Pegunta, en 2020 s'ha tornat a soterrar la canonada que condueix aigua que es trobava al descobert en alguns punts, i es va procedir a l'escatol i envernissat dels cartells que l'acompanyen. A més en aquesta senda la brigada del parc, va arreglar una zona erosionada restablint l'ample original, i va col·locar unes barreres protectores davant les restes de la séquia de l'antiga serradora.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Enguany s'ha fet un esforç especial de renovació i millora de la senyalització dels diferents itineraris del parc (rutes roja, verda i groga, barranc Obscur, pistes de Puertomingalvo i Xodos, etc.), tant respecte als senyals de localització i direcció com a panells interpretatius. Aquesta labor serà completada en pròximes temporades.

6.4. Treballs de manteniment del centre de visitants, magatzems i viver

Les brigades del parc i del camí dels Pelegrins es van encarregar també dels treballs de manteniment del centre d'interpretació (xicotetes reparacions, calderes, obra, lampisteria, electricitat, fusteria, subministrament de fusta per al sistema de calefacció, etc.), magatzems (en el centre d'interpretació i en Vistabella), recinte de la casa forestal (bancs, carbonera interpretativa, elements de control d'accessos, etc.) i viver (lampisteria i manteniment en general). A aquests treballs generals de manteniment es va afegir en 2020 la realització de la fonamentació per a l'insectari (vegeu apartat 3.2.5), i altres arreglaments en aquest (construcció d'escalons, presa d'aigua, etc.).

També s'han fet tasques de posada en ordre del magatzem on es guarda el material i de neteja i manteniment d'aquest, cura i posada a punt de maquinària i eines, etc.

6.5. Monument Natural del camí dels Pelegrins de les Useres

Des de finals de maig de 2019 s'hi va constituir una brigada de manteniment específica per a aquest monument natural; la brigada va començar amb un capatàs i 2 peons, incorporant-se el tercer peó a primers de setembre d'aqueix any. Aquesta brigada dedica la major part dels jornals al camí, mentre que la brigada del Parc Natural se centra més en el Penyagolosa; no obstant això, les dues es reforcen i complementen quan és necessari d'acord amb la planificació dels treballs.

La brigada del camí de les Useres -amb la col·laboració puntual de la brigada del parc- té assignada la reparació i condicionament del camí dels Pelegrins de les Useres, aquesta tasca es desenvolupa durant tot l'any encara que és especialment intensa previ a la tradicional peregrinació de l'últim cap de setmana d'abril; s'aprofita també per a fer aqueixos treballs quan les condicions climàtiques són desfavorables al parc.

Així al llarg de l'any 2020 s'han fet reparacions del ferm del camí, revisant i refent els murs de pedra caiguts, recol·locant les pedres que constitueixen el substrat del camí. Igualment s'han anat retirant les pedres i branques que entorpien el pas, podant i esbrossant els marges i les zones de descans dels pelegrins (incloent-hi el punt de partida dels pelegrins en Les Useres, l'entorn de la

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Casa dels peons caminers d'aquesta població i de l'ermita de Sant Miquel de Torrosselles en Lluçena), de fonts com les de l'Arxivello, dels Possos, etc. De manera específica es van reparar els desguassos i escalons que, especialment en la costa del Marinet, es van trobar molt deteriorats pel pas de bicicletes i motos, a més de reconduir la senda pel seu traçat original.

A més d'aquests treballs generals de manteniment, en 2020 s'han acabat els treballs de condicionament de la font de l'Arxivello (Xodos) i s'ha emprés l'arranjament de la font de la Canaleja d'aquesta mateixa població, reparant la bassa i l'abeurador de pedra, afegint un abeurador de fusta i enllosant l'esplanada. Es va col·locar a més una tanca protectora per a la bassa i es van col·locar barreres per impedir el pas d'animals grans que puguen deteriorar l'enllosat. D'altra banda s'ha netejat de fang i l'excés de vegetació de la séquia del Molí de Xodos, aconseguint així que tornara a circular l'aigua.

Altres treballs específics realitzats enguany inclouen la reparació de les destrosses causades per motos en els escalons i desguassos del camí, especialment en trams situats en la Lloma Bernat (Xodos), pujada a la Serra de la Creu (les Useres) i Sant Miquel de les Torrosselles (Lluçena). També es van realitzar empedrats del terra en les Useres, Sant Miquel de Torrosselles, Mas d'Aicart i el Mas de Timó. Finalment s'han revisat, reparat i substituït uns 15 senyals d'indicació.

6.6. Observatori d'ocells i refugi per a la xicoteta fauna

Iniciat l'any 2018 i acabat en 2019, al llarg de 2020 la brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa ha anat mantenint l'observatori d'ocells que hi ha darrere de les quadres del centre d'interpretació i enfront d'una de les basses de l'Arborètum. L'objectiu d'aquest observatori és el de comptar amb un recurs didàctic i educatiu sobre els ocells que acudeixen a l'Arborètum i al mateix temps pugua ser utilitzat per fotògrafs i aficionats als ocells. L'observatori s'ha construït de forma totalment artesanal i encara que compta amb una base de formigó està realitzat íntegrament en fusta i compta amb bancs i diferents tipus de finestres per a fer còmoda i fàcil l'observació. L'elecció d'aquest emplaçament es va realitzar tenint en compte la tirada d'un bon nombre d'ocells per aquest lloc com a espai per a beure i prendre els seus banys.

Aquesta construcció permet que el visitant del parc pugua gaudir de l'observació d'ocells sense molestar-los fent d'aquesta una activitat siga més completa i reeixida. A més, per a afavorir la visita d'ocells i ajudar-los a suportar sobretot els mesos més freds de l'any, s'ha aportat periòdicament aliment -grans i llavors diversos, fruita seca variada i larves de cuc de la farina. Els educadors del parc hem revisat l'èxit de la iniciativa, comprovant l'afluència d'almenys 41 espècies d'ocells des de la seua inauguració en 2019 fins al final de 2020, un nombre molt alt per a tractar-se d'un lloc situat en un àrea humanitzada. Durant 2020 l'observatori ha rebut 27 visites, incloent famílies, xiquets i xiquetes aficionats i il·lusionats per les aus i per descomptat naturalistes i fotògrafs de la natura que han valorat molt positivament l'experiència, obtenint interessants observacions i belles fotografies.

En el camp de visió de l'observatori també s'ha construït un punt amb pedres i troncs per a facilitar el refugi i l'assentament de la xicoteta fauna i així poder-la observar més fàcilment.

6.7. Altres treballs

En 2020 la brigada del parc va retirar la tanca metàl·lica en un sector del perímetre de la finca de Sanaüja i va reparar els murs de pedra del tancament original.

Igualment, la brigada del Camí va col·laborar amb l'ajuntament de Vistabella, en la retirada de neu de carrers d'aquesta localitat i escampat de sal després de les nevades. També durant les gelades del mes de gener es va escampar sal a la carretera de Sant Joan.

6.8 Comptador de vehicles en l'entrada del parc

A finals de 2018 es va instal·lar un comptador de vehicles en l'entrada del parc, al costat de la caseta d'entrada. Aquest comptador disposa d'uns sensors instal·lats en l'asfalt que detecten tots els vehicles que ixen o entren per la pista d'accés principal.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

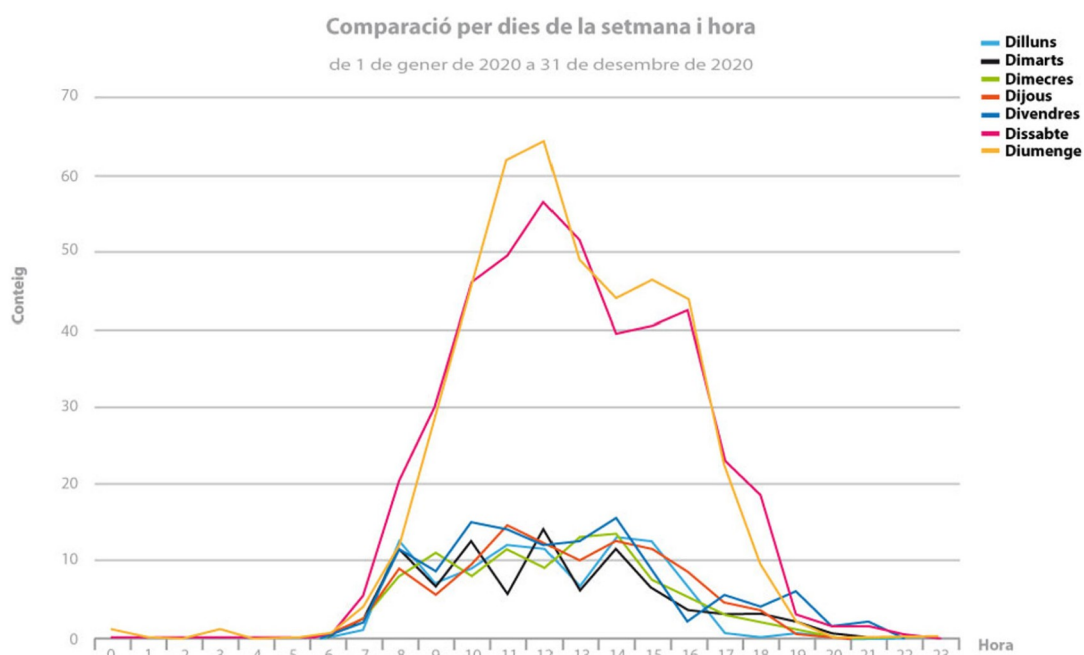
Després de l'últim any prenent registre d'entrades i eixides, aquests són les dades que s'han obtingut:

El total anual de registres entre l'1 de gener i el 31 de desembre de 2020 va ser de 31.160 vehicles que van accedir al parc.

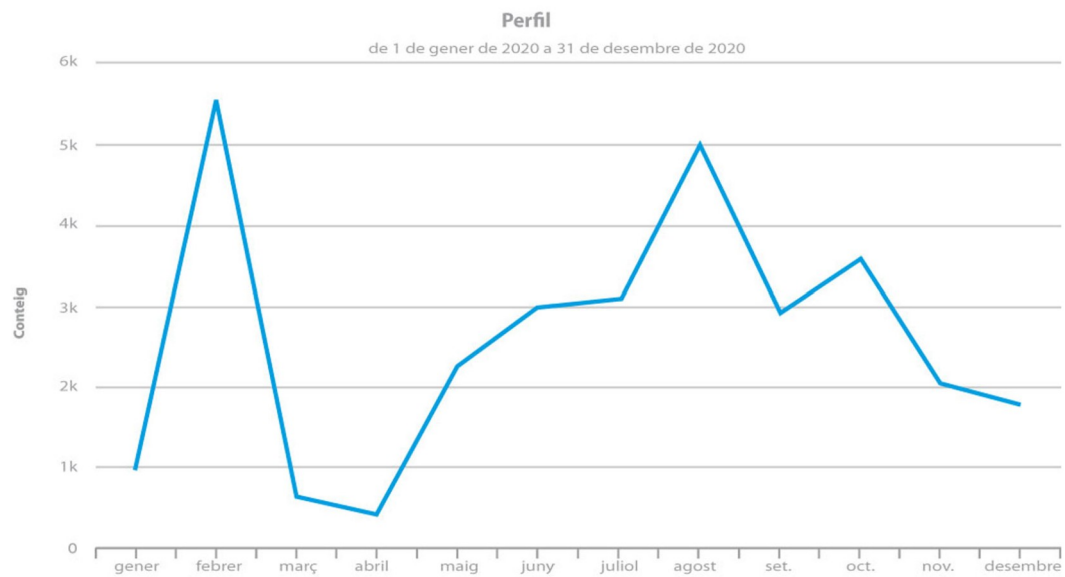
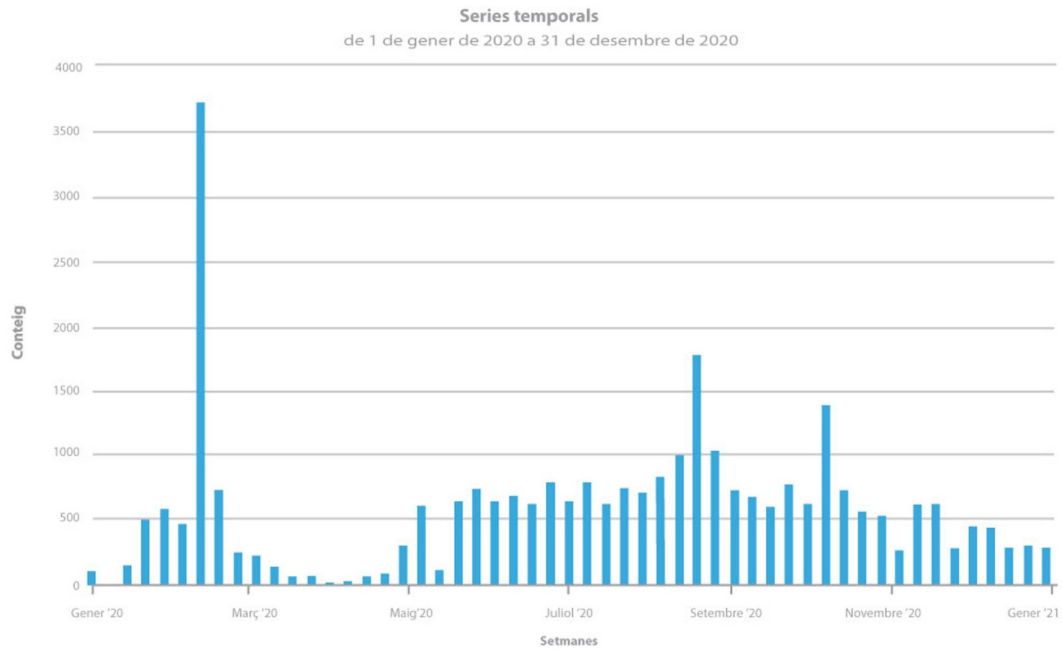
El dia més freqüentat va ser divendres 14 de febrer, en el que es van comptabilitzar 1.037 entrades. També va ser aquesta mateixa setmana la que més registres va concentrar, amb 3.744 entrades a causa d'uns dies de bon temps després d'unes fortes nevades. La segona setmana amb més registres va ser la del 17 al 23 d'agost amb 1.777 entrades. Un altre pic destacable d'afluència de vehicles coincideix amb la setmana de la celebració del Dia de la Comunitat Valenciana, el 9 d'octubre, amb 1.405 entrades.

Dins dels dies de la setmana, com és previsible, els dies de més confluència coincideixen en dissabte i diumenge entre les 10:00h i 13:00h. Els dies de menys afluència són els dimarts i dimecres.

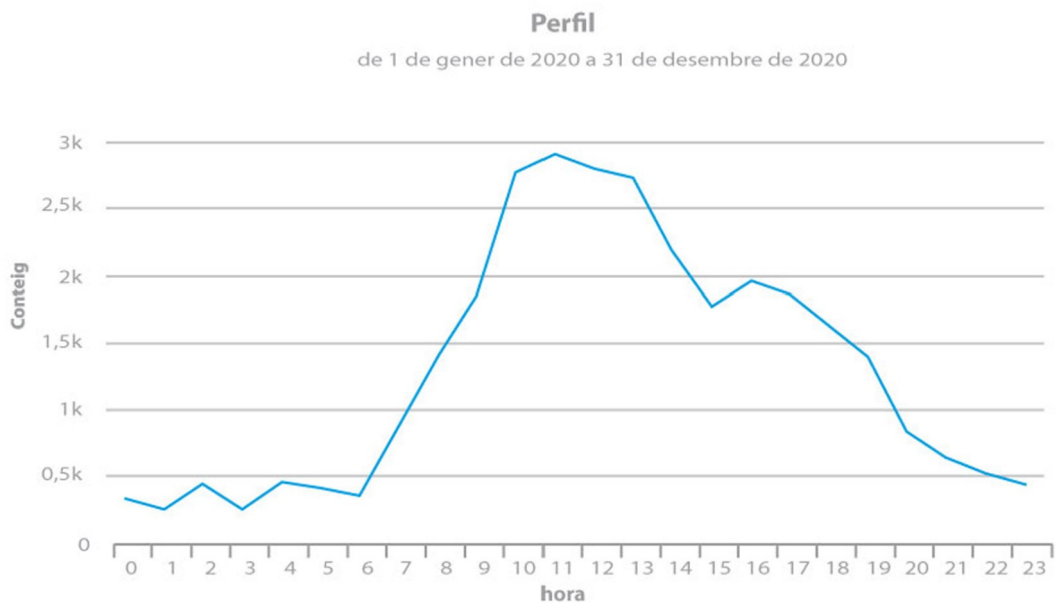
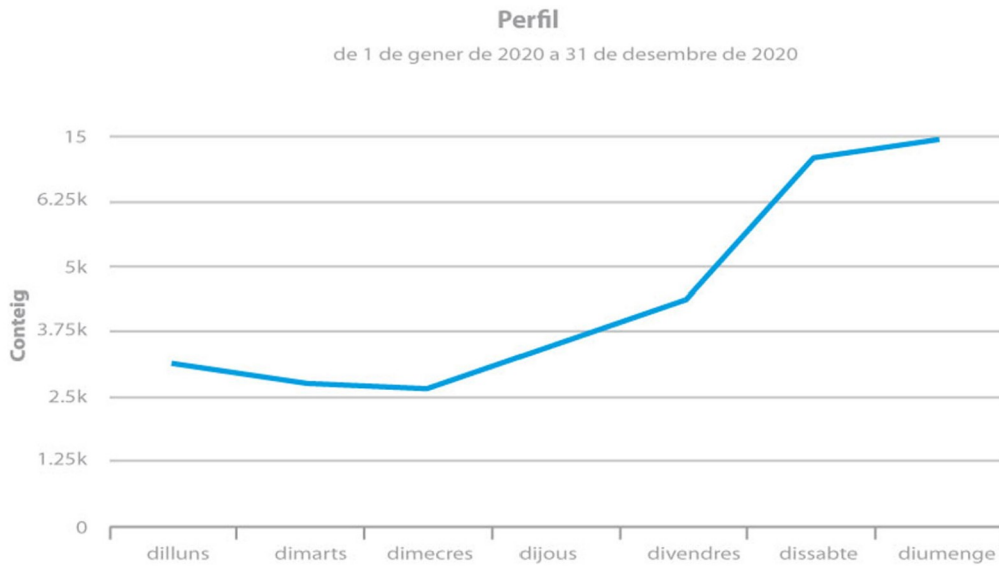
El mes amb més afluència ha sigut febrer amb 5.544 entrades registrades seguit d'agost amb 5.032, octubre amb 3.581 i juliol amb 3.087.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

6.9 Recompte d'ascensions al pic:

Com s'ha comentat en l'apartat del Pla de prevenció d'incendis forestals, entre els mesos de maig i juliol es va mantindre obert l'observatori forestal del pic Penyagolosa. Durant aquest temps, les persones encarregades de la vigilància d'incendis han realitzat un recompte d'afluència al pic. Els resultats han sigut els següents:

Mes	Nº persones
Març	Sense dades / confinament
Abril	Sense dades / confinament
Maig	76
Juny	1629
Juliol	2035
Agost	Obres rehabilitació de la caseta
Setembre	Obres rehabilitació de la caseta
Octubre	Obres rehabilitació de la caseta
Novembre	Obres rehabilitació de la caseta
TOTAL	3.740 persones

6.10 Zones d'acampada i campaments:

Sol·licituds d'acampada al Planàs: 1017

Sol·licituds d'acampada als campaments: 7

7. Integració socioeconòmica

7.1 Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana

El març del 2011 es va publicar el Decret 26/2011, de 18 de març, del Consell, sobre el règim jurídic i el procediment de concessió de la llicència d'ús de la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, convertint-se la marca en una ferramenta de dinamització orientada a aquelles empreses ubicades en l'àrea d'influència dels Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana.

Forma part de l'essència de la marca, l'estimulació de l'activitat econòmica de l'àrea d'influència dels Parcs, aprofitant l'oportunitat de les activitats connexes i complementàries, i tractant de generar sinergies entre les dites activitats: produccions primàries, productes agrícoles i ramaders, productes artesans, serveis d'allotjament i restauració, turisme actiu, educació ambiental i interpretació del patrimoni.

En el Parc Natural de Penyagolosa s'han certificat fins a la data un total de nou empreses, quatre relacionades amb productes naturals i cinc relacionades amb el turisme rural.

En la categoria de producte natural es troben la **Cooperativa Biopenyagolosa** de Vistabella del Maestrat, el celler **Barranco Magro**, **Embotits Flor** i la **Piscifactoria de Villahermosa del Río** en aquesta última localitat, les quals trauen al mercat els seus productes més característics amb aquest segell de qualitat.

La **Cooperativa Biopenyagolosa** aposta per la creïlla (pataca) tardana de secà, cultivada de manera tradicional als peus del Penyagolosa i aconseguint en aquestes terres un producte totalment ecològic i d'excel·lent qualitat.

El celler **Barranco Magro**, també certificada amb la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, ofereix el seu vi Barranco Magro, d'autor i amb 12 mesos en bóta de roure francès, un vi que s'obté de vinyes plantades a mà en els vessants del Penyagolosa, en el terme municipal de Villahermosa del Río.

Embotits Flor ofereix el seu pernil ibèric procedent de porcs Ibèric Flor nascuts i criats a Villahermosa del Río als peus del Penyagolosa, amb una alimentació natural basada en pastures, alfals, pinsos naturals (de soja, ordi, blat, segó i oli d'oliva o soja) i bellota dels carrascars ubicats en les mateixes instal·lacions. Els pernils són curats en assecadors naturals durant un temps mínim de 24 mesos, la qual cosa li conferix al producte una qualitat superior.

La **piscifactoria de Villahermosa del Río** té com a objectiu la reproducció de la truita comuna autòctona, amb la finalitat de reforçar el manteniment de vida d'aquesta espècie, que pobla el riu Villahermosa. L'aigua del riu Villahermosa té les característiques apropiades per al desenvolupament de la truita comuna autòctona, per això, per mitjà d'un procés de reproducció

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

natural i una investigació d'aproximadament 4 anys, s'ha aconseguit desenvolupar el cicle de producció, que assegura la no extinció d'esta espècie i una possible comercialització.

En la categoria de turisme rural, oferixen els seus productes les marques **Cases rurals Penyagolosa, Itinerantur, Persenda, Viunatura i Gegantur**.

Les **Cases rurals Penyagolosa** és un complex turístic d'allotjament format per quatre habitatges: tres apartaments rurals, Garbí, Gregal i Xaloc, i una casa rural L'Arc de Polo. Totes d'ús no compartit. Situades en el nucli urbà del municipi de Vistabella del Maestrat.

Itinerantur oferix rutes per tota la província de Castelló i en totes elles les persones que els acompanyen gaudixen, observen, assaborixen i senten l'espai que se'ls convida a descobrir. Les rutes interpretatives solen ser circulars, eixint i arribant a un punt concret i accessible.

Persenda és una empresa de turisme actiu que permet gaudir al màxim del Parc Natural del Penyagolosa amb activitats de muntanya i naturalesa realitzades en l'àmbit del Parc i contornada.

Viunatura és una cooperativa de turisme actiu i esports d'aventura formada per un grup de professionals que oferixen activitats en el medi natural que utilitzen per a mostrar la immensa diversitat natural, geològica i històrica de les comarques l'interior de Castelló.

Gegantur és una empresa que es dedica a fer valdre el patrimoni natural i cultural dels pobles que envolten el Penyagolosa per mitjà de la realització de visites guiades, rutes interpretatives de senderisme i bicicleta de muntanya, i experiències agroalimentàries i culturals en l'àmbit del Parc Natural de Penyagolosa.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

8. Inversions realitzades en 2020

BRIGADES PN	Base	% Coordinació	Subtotal	Impost 4%	Materials	TOTAL
	222.064,32€	7.936,81€	230.001,13€	9.200,05€	22.859,86 €	262.061,04€
EDUCADORS	Base	% Coordinació	Reforç+vacances	Impost 4%	Materials	
	69.921,60€	11.454,52€	7.848,52 €	3.568,99 €	620,87€	93.414,50 €
ESTUDIS						
						6.050,00 €
OBRES INSECTARI						
						17.500,23 €
BRIGADA NATURA 2000						
						59.685,00 €
TOTAL 2020						438.710,76 €
PRESSUPOST 2019						413.837,95 €
% Increment						6,01

* **Nota:** No s'inclouen les inversions computables a la Direcció Territorial de Castelló, com les inversions en matèria de: prevenció d'incendis, tractaments fitosanitaris contra plagues, Senda Verda (àrea d'acampada, àrees recreatives), grans reparacions en pistes forestals, etc.